

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MƏRKƏZİ BANKI

PUL SİYASƏTİ İCMALI
YANVAR-İYUN 2010

Bakı - 2010

Mündəricat

Giriş.....	3
I. Qlobal iqtisadi proseslər və milli iqtisadiyyat.....	3
1.1. Dünya iqtisadiyyatında meyllər.....	3
1.2. Azərbaycanda makroiqtisadi proseslər.....	8
1.2.1. Xarici sektor.....	9
1.2.2. Məcmu tələb.....	13
1.2.3. Məcmu təklif	17
Haşiyə 1. İqtisadi tsikllərin indikatorları	20
1.2.4. Makroiqtisadi tarazlıq.....	21
II. Pul və məzənnə siyasəti.....	27
2.1. Valyuta bazarı və manatın məzənnəsi.....	28
2.2. Pul siyasəti alətləri.....	31
Haşiyə 2. Faiz dərəcələri dəhlizi	32
2.3. Pul təklifi.....	34
Haşiyə 3. Mövsümi təmizləmə.....	35
Haşiyə 4. Monetar Şərait İndeksi.....	39
Nəticələr.....	40
İstifadə olunmuş qrafik və cədvəllərin siyahısı.....	41

Giriş

Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı 2010-cu ilin I yarımilliyində öz siyasətini qlobal iqtisadiyyatın ləng və qeyri-bərabər bərpası, beynəlxalq maliyyə-valyuta bazarlarında yüksək volatillik, dünya neft bazarında əlverişli konyuktur, ölkə iqtisadiyyatının mülayim və sabit artım dinamikası şəraitində həyata keçirmişdir. Dövr ərzində ölkənin ixrac etdiyi məhsulların dünya qiymətləri yüksəlməyə meyl göstərmiş, yerli bankların beynəlxalq pul bazarlarına çıxış imkanları nisbətən yaxşılaşmışdır. Ölkə daxilindəki iqtisadi artım xarici mühitin pozitiv təsirindən əlavə 2009-cu ildə həyata keçirilmiş antiböhran tədbirlərindən də qaynaqlanmışdır.

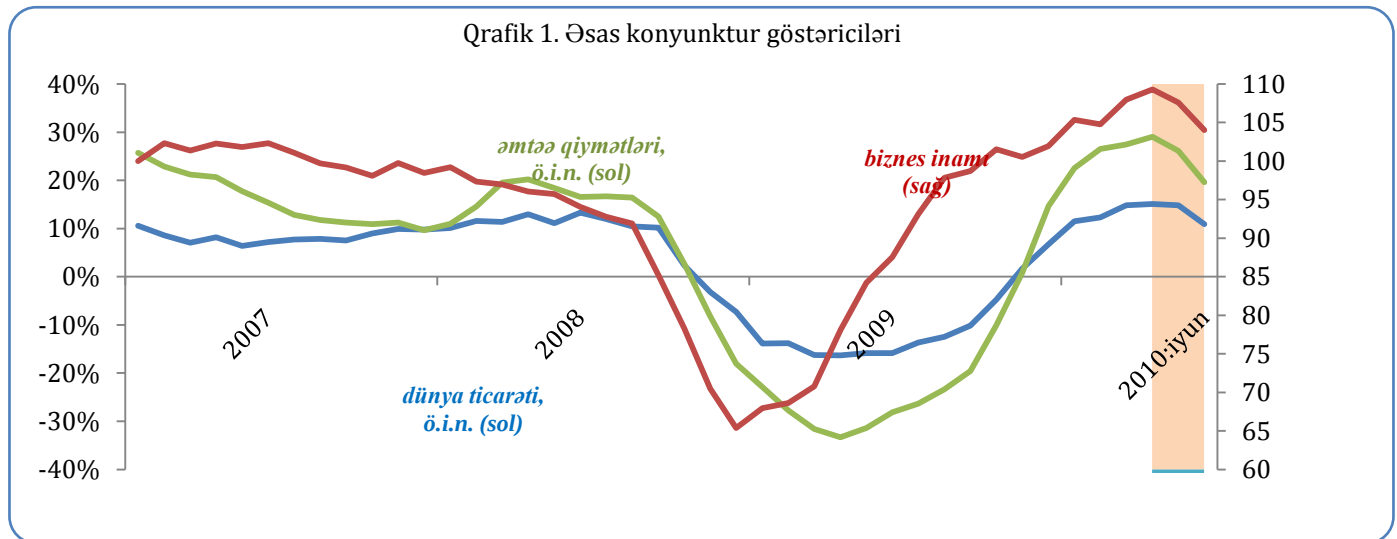
Mərkəzi Bank hesabat dövründə özünün “Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının 2010-cu il pul siyasətinin əsas istiqamətləri barədə bəyanatı”na uyğun olaraq inflyasiyanın optimal səviyyədə saxlanılmasına, manatın məzənnəsinin və bank-maliyyə sektorunda sabitliyinin qorunmasına, eyni zamanda iqtisadiyyatın pula olan tələbinin ödənilməsinə yönəldilmiş siyasət həyata keçirmişdir. Qlobal və daxili makroiqtisadi mühitin yaxşılaşmasına baxmayaraq Mərkəzi Bank potensial risklərin qabaqlayıcı rejimdə neytrallaşdırılmasını daim diqqət mərkəzində saxlamışdır.

I. Qlobal iqtisadi proseslər və milli iqtisadiyyat

1.1 Dünya iqtisadiyyatında meyllər

Gözlənilədiyi kimi cari ilin ilk yarısında dünya iqtisadiyyatında canlanma meylləri müşahidə edilmişdir. Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) ilkin qiymətləndirmələrə görə qlobal iqtisadi artım 5% təşkil etmişdir.

I yarımillikdə iqtisadi aktivlikdəki yüksəlmə ilk 4 aydakı artımla əlaqədardır. Belə ki, ilk 4 ayda yüksək iqtisadi artımın qeydə alınmasına baxmayaraq may və iyun aylarında qlobal iqtisadi aktivliyin zəifləməsi müşahidə olunmuşdur. Qlobal iqtisadi aktivlikdəki bu zəifləmə əsasən Cənub-Şərqi Asiya və Latın Amerikasının ölkələrində gedən proseslərlə əlqədardır. Xarici tələbin azalması bu ölkələrdə iqtisadi artım tempinin aşağı düşməsinə öz əksini tapmışdır. ABŞ-da cari vəziyyət isə biznes inamı gözləntilərinin pisləşməsi və 2010-cu ildə büdcə kəsirinin ÜDM-in 10%-dən çox olması ehtimalı ilə bağlı kövrək olaraq qalır. Avropada və Yaponiyada biznes inam indeksi artmaqda davam etdiyi halda, qlobal canlanmanın əsas lokomotivləri olan ABŞ və Cənub-Şərqi Asiya ölkələrində iyun-iyul aylarında əvvəlki aylara nisbətən aşağı düşmüşdür. Yunanıstandakı büdcə böhranına baxmayaraq Avrozonada artımın davam etməsi əsasən genişlənən Almaniya iqtisadiyyatı hesabına təmin olunmuşdur. Beynəlxalq bazarlarda Yapon məhsullarına tələbin artması bu ölkədə iqtisadi artımın hərəkətverici qüvvəsinə çevrilmişdir.

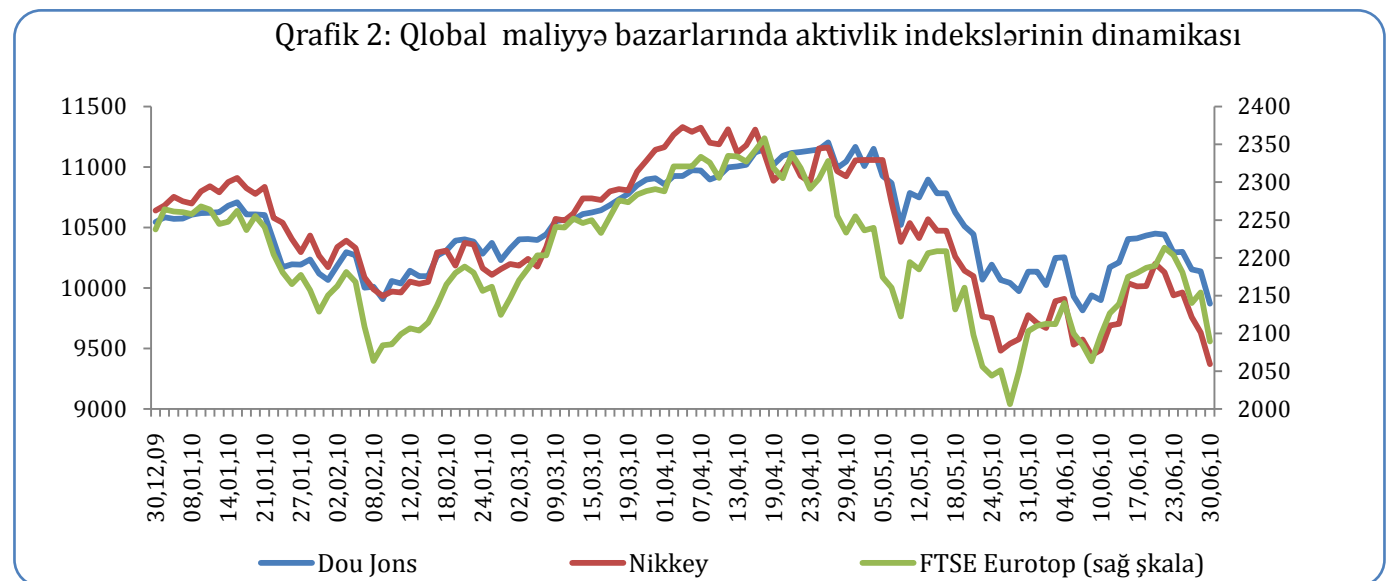

Mənbə: ÜTT, Market Economiks və BVF

Müxtəlif ölkələrdə iqtisadi canlanma məşğulluq göstəricilərində müxtəlif cür öz əksini tapır. Belə ki, Beynəlxalq Əmək Təşkilatının məlumatlarına görə cari ilin II rübündə əvvəlki rübə nəzərən işsizlik 82 ölkədə azalsa da, 29 ölkədə artmışdır. Məsələn, işsizlik

Avrozona və Yaponiyada artmış, ABŞ-da isə azalmışdır. Bir çox ölkələrdə canlanmanın əmək bazarında öz əksini tam tapmaması iqtisadi artımın əmək məhsuldarlığı hesabına təmin olunması ilə əlaqələndirilir.

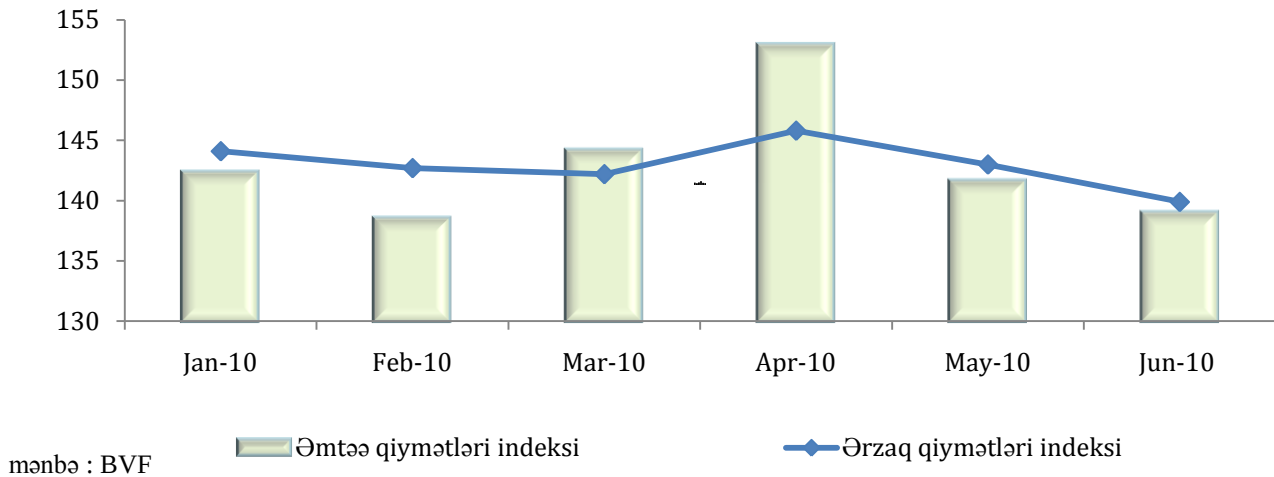
İqtisadi artım perspektivlərinin qeyri-müəyyənliyi fond indekslərinin dinamikasında da öz əksini tapmışdır. Belə ki, I rübdəki artımdan sonra II rübdə **fond indekslərinin** azalması müşahidə olunmuşdur. Nəticədə ilin əvvəli ilə müqayisədə Dow Jones indeksi 6.4%, Nasdaq indeksi 6.6%, FTSE Eurofirst 300 indeksi 11.4% azalmışdır.

Mənbə: Reuters İnformasiya Agentliyi

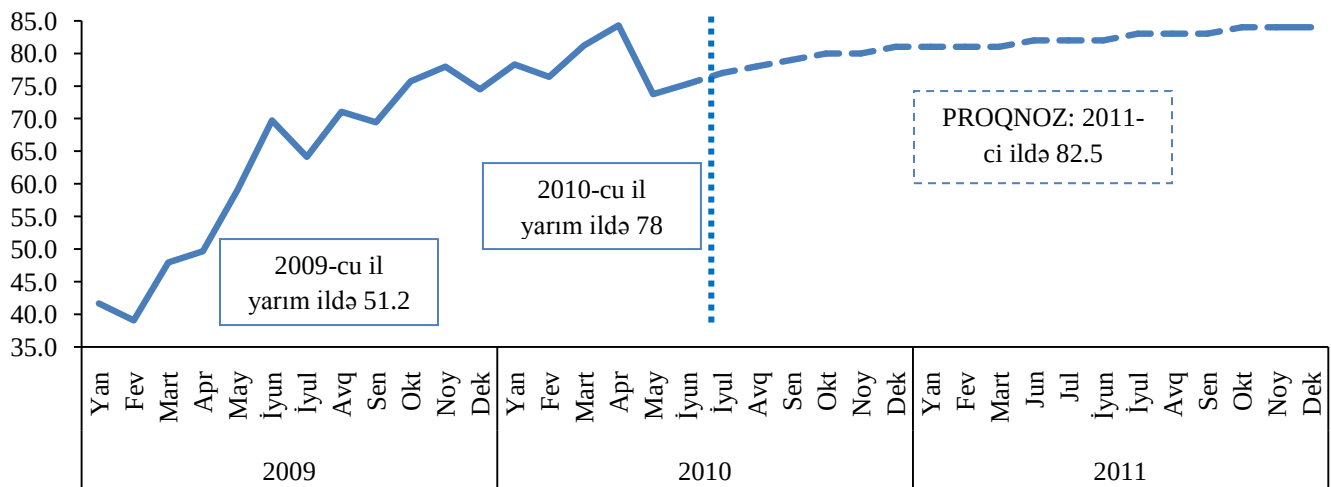
İqtisadi aktivlik göstəriciləri və fond indeksləri ilə yanaşı qlobal əmtəə bazarlarında da dövr ərzində volatillik müşahidə olunmuşdur. BVF-nun 48 mal üzrə hesabladığı əmtəə qiymətləri indeksi ilin əvvəli ilə müqayisədə 2,3%, o cümlədən ərzaq qiymətləri indeksi 2,9% azalmışdır. May ayında və iyunun əvvəllərində baş vermiş maliyyə şokları bir çox əmtəələrin qiymətinə azaldıcı təsir göstərmişdir. Kənd təsərrüfatı xammalında müəyyən qiymət artımları müşahidə olunsa da, metallar və əksər ərzaq malları xeyli ucuzlaşmışdır.

Qrafik 3. Qlobal qiymət indekslərin dinamikası

Əmtəə bazarlarında ucuzlaşma enerji daşıyıcılarının qiymətlərində də öz əksini tapmışdır. Belə ki, ilin əvvəli ilə müqayisədə neft 1,3% ucuzlaşmışdır. Yarımilliyin sonunda neftin ucuzlaşmasının başlıca səbəbləri maliyyə sektorunda risklərin artması, Avropada tələbin durğunluq vəziyyətində qalması, ABŞ dollarının aparıcı valyutalara nəzərən bahalaşması və OPEC ölkələrinin neftin gündəlik istehsal həcmi artırması ilə bağlı bəyanatları olmuşdur.

Qrafik 4. Dünya bazarında neftin qiyməti, 1 barrel/ABŞ dolları

Mənbə: ABŞ Enerji İnformasiya Agentliyi

Buna baxmayaraq ABŞ Enerji Nazirliyinin proqnozlarına əsasən cari ilin sonuna neftin qiymətinin 79, növbəti ilə isə 82-83 ABŞ dolları təşkil edəcəyi gözlənilir.

I yarım illikdəki prosesləri nəzərə alaraq Beynəlxalq Valyuta Fondu 2010-cu il üçün dünya iqtisadiyyatına dair proqnozlarını yaxşılaşdırmaq istiqamətində dəyişmişdir.

Cədvəl 1. BVF-nun dünya iqtisadiyyatına dair proqnozları

	2008	2009	2010 (p)
<i>İqtisadi artım, ö.i.n. %</i>			
Dünya	3.0	-0.6	4.6↑
İEO	0.5	-3.2	2.6↑
ABŞ	0.4	-2.4	3.3↑
Avrozona	0.6	-4.1	1.0
İEOÖ	6.1	2.5	6.8↑
Çin	9.6	9.1	10.5↑
MDB	5.5	-6.6	4.3↑
<i>İxrac, ö.i.n. %</i>			
Dünya	2.8	-11.3	9.0↑
İEO	1.8	-12.6	8.2↑
İEOÖ	4.5	-8.5	10.5↑
<i>İstehlak qiymətləri, ö.i.n. %</i>			
İEO	3.4	0.1	1.4↓
İEOÖ	9.3	5.2	6.3↑
Neft, 1 barrel	\$97	\$62	\$75

BVF maliyyə sektorunda problemləri nəzərə alaraq Avrozonada iqtisadi artımla bağlı gözləntilərini yaxşılaşdırmamışdır. Burada canlanma meyilləri maliyyə sabitliyinin qorunmasına yönəlmiş tənzimləmə tədbirlərindən və bank sisteminə inamın bərpasından asılıdır. Bir çox Avropa ölkələrində həyata keçirilən büdcə konsolidasiyalarının qısamüddətli dövrdə iqtisadi artımı azaldacağı gözlənilir.

2010-cu ilin birinci yarımilliyində Asiya ölkələrində intensiv hal almış iqtisadi canlanmanın II yarımillikdə də davam edəcəyi gözlənilir.

Ümumilikdə, 2010-cu ildə qlobal iqtisadi artımın 4.6% təşkil edəcəyi gözlənilir ki, bu da son 30 ilin orta göstəricisindən yüksəkdir. Belə ki, 1980-2009-cu illər üzrə orta iqtisadi artım 3.2%, böhran baş verməyən dövrlərdə 4%, postkrizis dövrlərinin birinci ilində isə 3.4% təşkil etmişdir. Təhlillərə görə, mövcud qlobal böhran son dövrlərin ən dərin böhranı olsa da, digər böhranlarla müqayisədə bərpa bir qədər tez baş verdi. Bununla belə Fond tərəfindən illik iqtisadi artımın əsasən I yarımilliyin nailiyyətləri ilə bağlı olması haqqında fikirlər də səsləndirilir və ilin sonunda artım tempinin səngiyəcəyi istisna olunmur.

İqtisadi canlanma meyillərinin qeyri-müəyyənliyi inflyasiya gözləntilərində də öz əksini tapmışdır. Belə ki, inkişaf etmiş ölkələrdə gözləntilər aşağı salınmış, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə isə artırılmışdır.

Beləliklə, dövr ərzində qlobal iqtisadiyyat ümumilikdə artıma meyl göstərmiş, lakin, son aylarda qeyri-müəyyənliklər yaranmışdır ki, bu da maliyyə bazarlarının müxtəlif seqmentlərinə təsir göstərmişdir. Yarımilliyin I rübündə iqtisadi artım gözlənildiyindən yüksək olduğu halda, II rübdə gözlənildiyindən aşağı olmuşdur.

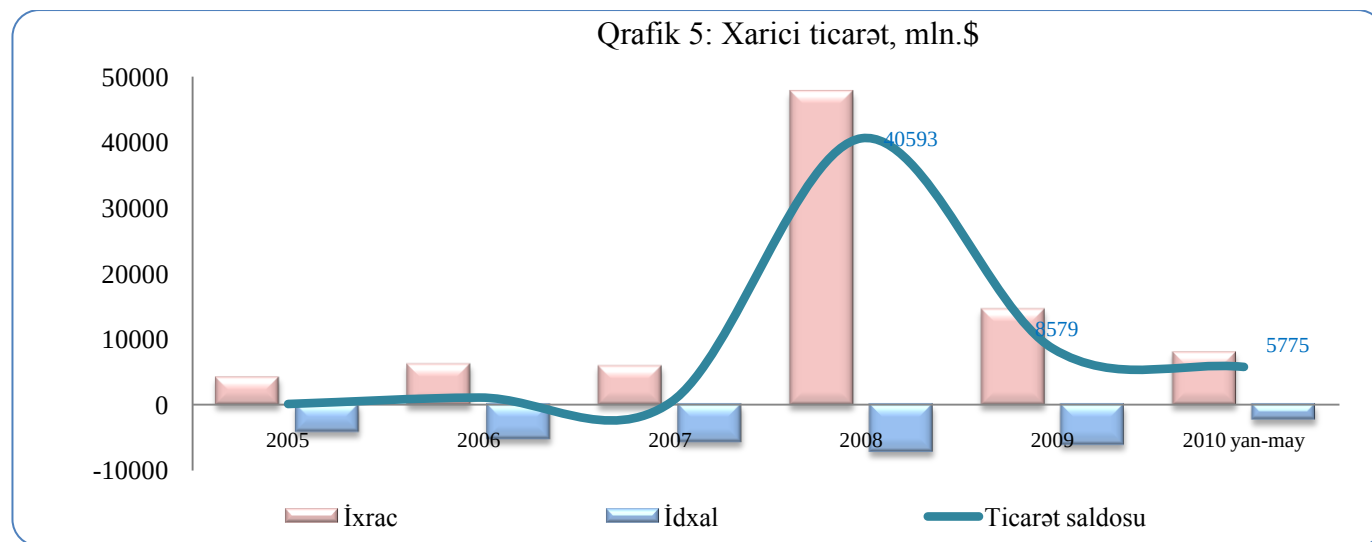
1.2. Azərbaycanın makroiqtisadi proseslər

Dövr ərzində ölkədə iqtisadi aktivlik dövlət tərəfindən bir tərəfdən məcmu tələbin dəstəklənməsi, digər tərəfdən isə məcmu təklifin artması üçün əlverişli şəraitin yaradılması istiqamətində görülmüş tədbirlərdən təsirlənmişdir. Beynəlxalq mühitin yaxşılaşması və xarici maliyyələşmə mənbələrinin bərpası da dövr ərzində daxili iqtisadi artıma əlavə impulslar vermişdir.

1.2.1. Xarici sektor

Hesabat dövründə (yanvar-may 2010) ölkənin xarici mövqeyində yaxşılaşma meylləri müşahidə edilmişdir.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına əsasən 2010-cu ilin yanvar-may aylarında xarici ticarət dövriyyəsi 10,6 mlrd.dollar təşkil etmişdir ki, bunun da 8,2 mlrd.dolları ixracın, 2,4 mlrd.dolları isə idxalın payına düşür.

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə idxal 6%, ixrac 78%, xarici ticarət balansının profisiti isə 2,6 dəfə artmışdır. İxracın həcmində neftin dünya bazar qiymətinin (ilin əvvəlindən bəri orta qiymət 78\$) ötən ilin müvafiq dövrü (52\$) ilə müqayisədə 49% artması mühüm rol oynamışdır. Hazırda (yanvar-may) ixracın və idxalın ÜDM-də payı müvafiq olaraq 40% və 12% təşkil edir.

İxracda yüksək tempə artan mallara misal olaraq xam neft, ağ şəkər, çay və bitki yağlarını göstərmək olar.

Qrafik 6: Əsas ixrac mallarının miqdar və məbləğ dəyişimi, %-lə (2010 yan-may /2009 yan-may)

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

İdxalda artan mallara isə xam şəkər və səthi aktiv maddələr aiddir.

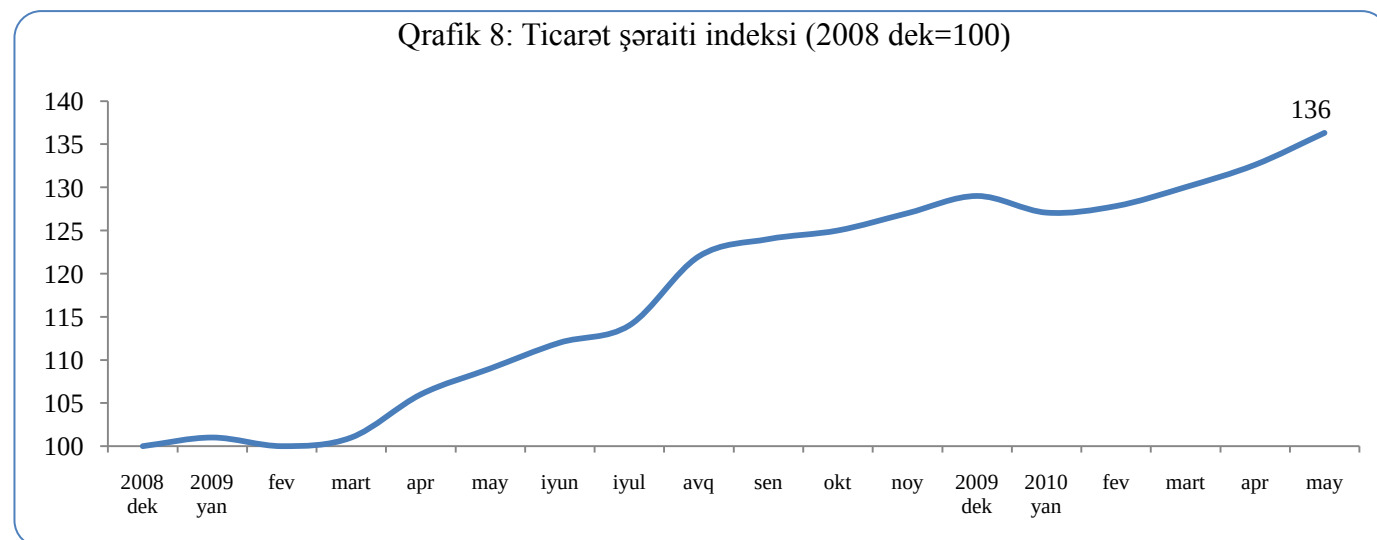
Qrafik 7: Əsas idxal mallarının miqdar və məbləğ dəyişimi, %-lə (2010 yan-may /2009 yan-may)

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

Hesabat dövrü ərzində xarici ticarət balansında 5,8 mlrd.dollar həcmində profisit yaranmışdır.

Cari ildə Azərbaycanın ixracını təşkil edən məhsulların qiymətləri idxalı təşkil edən məhsulların qiymətləri ilə müqayisədə daha sürətlə artmışdır. Belə ki, ticarət şəraiti indeksi hesabat dövründə 5.4% yüksəlmişdir.

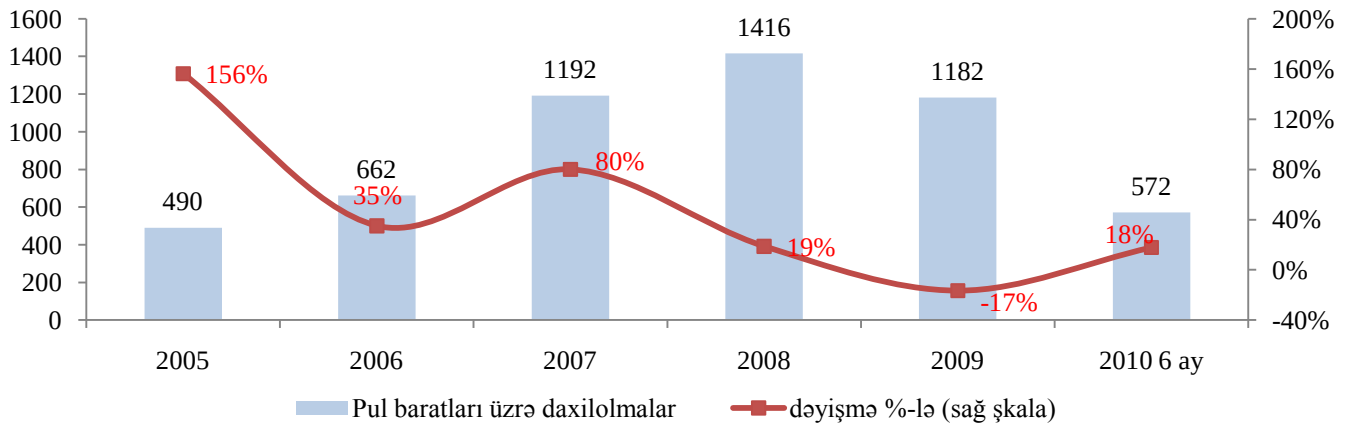
Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Bu, qeyd olunan dövr ərzində daha az ixrac hesabına daha çox mal və xidmət idxal etmək imkanının artdığını göstərir.

Hesabat dövründə ixracdan əlavə xaricdən pul baratlarının və xarici kreditlərin dinamikası da ölkəyə valyuta daxilolmalarına artırıcı təsir göstərmişdir.

İlkin qiymətləndirmələrə görə cari ilin I yarımilliyində ölkəyə daxil olan pul baratlarının həcmi ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 18% artmışdır.

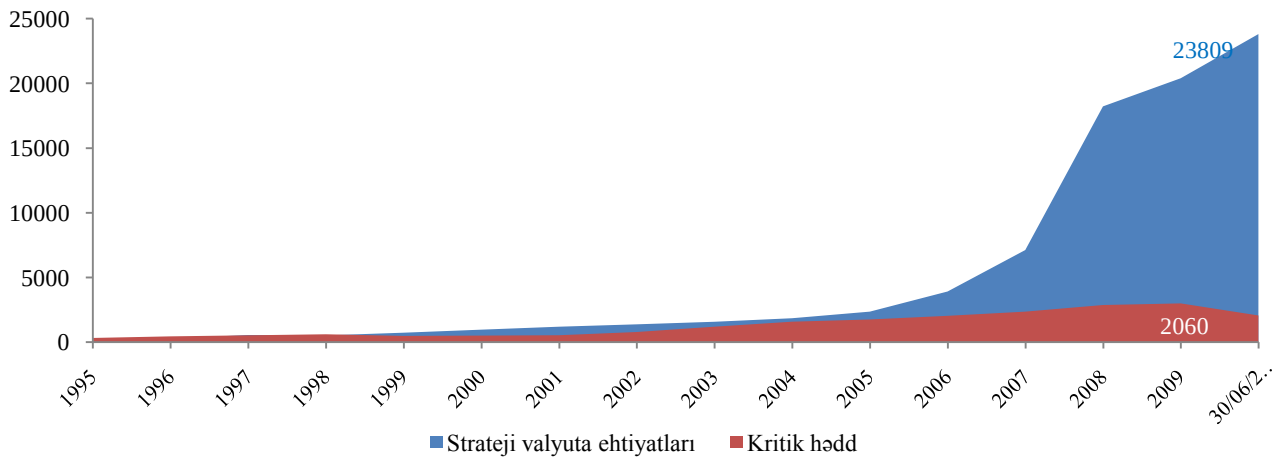
Qrafik 9: Pul baratları, mln.\$

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Tədiyə balansının pozitiv saldosu I yarım illikdə ölkənin strateji valyuta ehtiyatlarının artımını təmin edilmişdir. 2010-cu ilin I yarım illiyinin sonuna ölkənin strateji valyuta ehtiyatları 23,8 mlrd.dolları təşkil etmişdir ki, bu da 35 aylıq mal və xidmətlərin idxalına kifayət edir.

Qrafik 10: Strateji valyuta ehtiyatlarının kifayətliyi, mln.\$

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

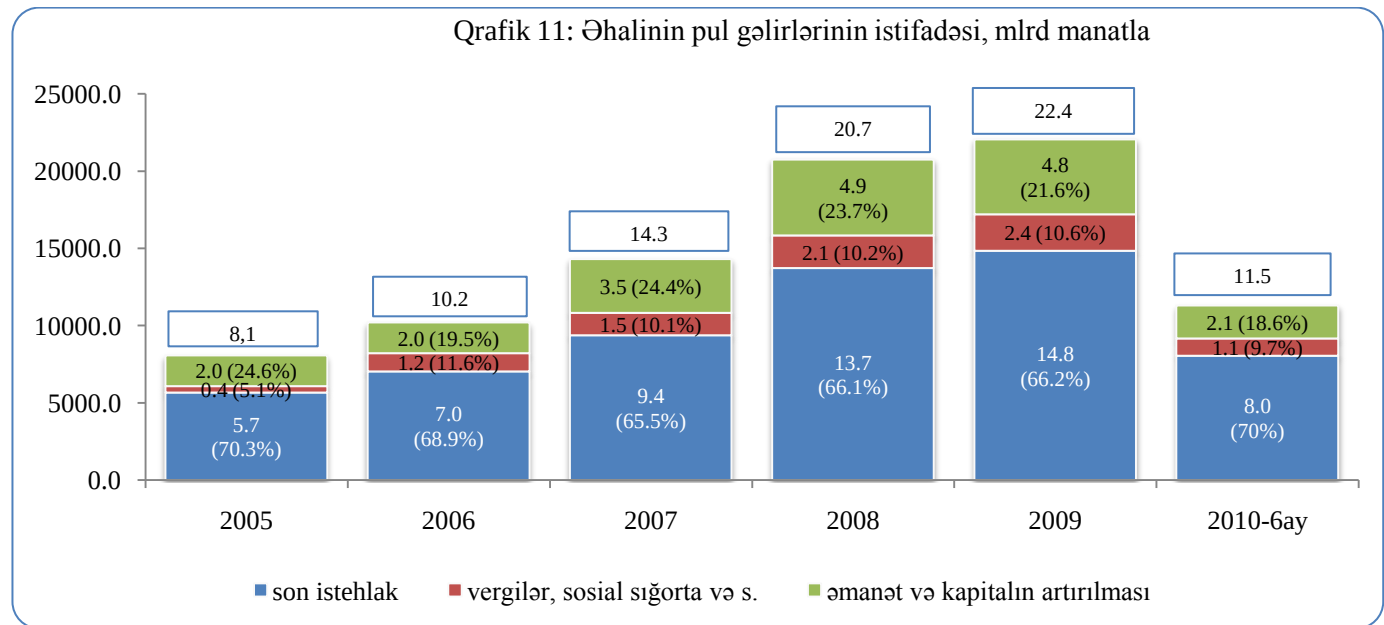
Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları isə cari ilin 6 ayında 6% artaraq 01.07.2010 tarixinə 5,4 mlrd. ABŞ dollarını ötmüşdür ki, bu da 8 aylıq mal və xidmət idxalını maliyyələşdirməyə kifayətdir.

1.2.2. Məcmu tələb

Cari ilin 6 ayında məcmu tələbin bütün komponentləri, o cümlədən son istehlak xərcləri, investisiyalar və xarici tələb iqtisadi artıma artırıcı təsir göstərmişdir.

1.2.2.1 Son istehlak xərcləri. 2010-cu ilin 6 ayında son istehlak xərcləri iqtisadi artımın başlıca faktorlarından biri olmuşdur.

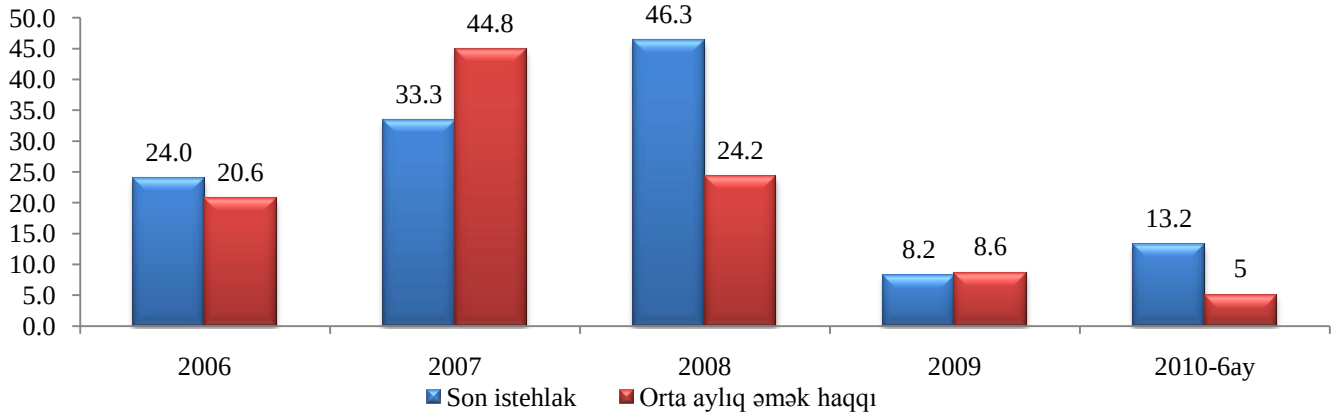
Ev təsərrüfatlarının istehlakı. Ötən yarım ildə əhalinin nominal pul gəlirləri 9.7% artaraq adambaşına 1290 manata çatmış və ya ayda orta hesabla 215 manat təşkil etmişdir.

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

Əhali gəlirlərinin təqribən 70%-i son istehlaka yönəldilərək mal və xidmətlərin alınmasına sərf edilmişdir. Əhalinin son istehlak xərcləri ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə nominal ifadədə 13%-dən çox artaraq 8 mlrd manat və ya ÜDM-in 41%-nə bərabər olmuşdur. Ölkə üzrə orta aylıq əmək haqqının 5% artaraq 315 manata çatması da son istehlakın ÜDM-in strukturunda yüksək payının qorunub saxlanılmasına töhfə vermişdir.

Qrafik 12: Orta aylıq əmək haqqı və son istehlakın dəyişimi, ö.i.m.d. nisbətən, %-lə

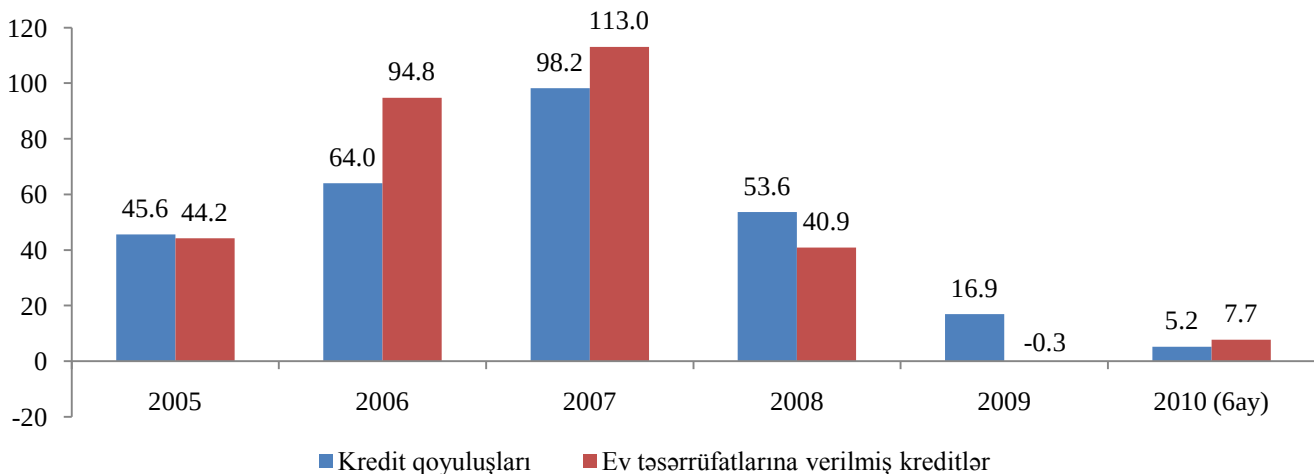

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

Dövr ərzində muzzla işləyən işçilərin əmək haqqı gəlirləri ümumi əhali gəlirlərinin 22%-nə bərabər olmuşdur.

Əhlinin gəlirlərinin artmasından əlavə dövr ərzində kredit qoyuluşlarının artması da tələbə artırıcı təsir göstərmişdir. 01.07.2010 tarixinə kredit portfelı 8840.7 mln. manat təşkil etmiş, bunun 2507.8 mln. manatı ev təsərrüfatlarının payına düşmüşdür. İlin əvvəlindən bəri kredit qoyuluşları 5.2%, istehlak kreditləri isə 7.7% artmışdır.

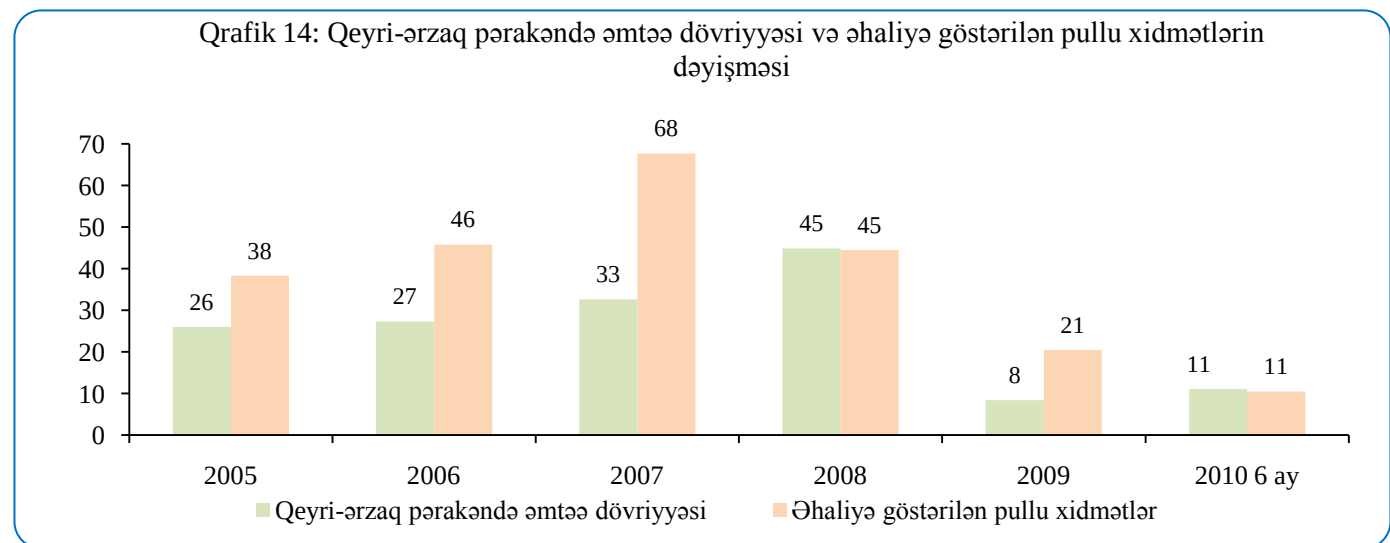
Qrafik 13: Kredit qoyuluşlarının dəyişimi, %

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Tələbin artmaqda davam etməsi pərakəndə əmtəə dövriyyəsi və əhaliyə göstərilən pullu xidmətlərin artmasında da özünü göstərir. I yarımillikdə pərakəndə əmtəə dövriyyəsi ötən

ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 9.7%, o cümlədən qeyri-ərzaq malları üzrə pərakəndə əmtəə dövriyyəsi 11% artmışdır. Əhaliyə göstərilən pullu xidmətlər isə dövr ərzində 11.1% artmışdır.

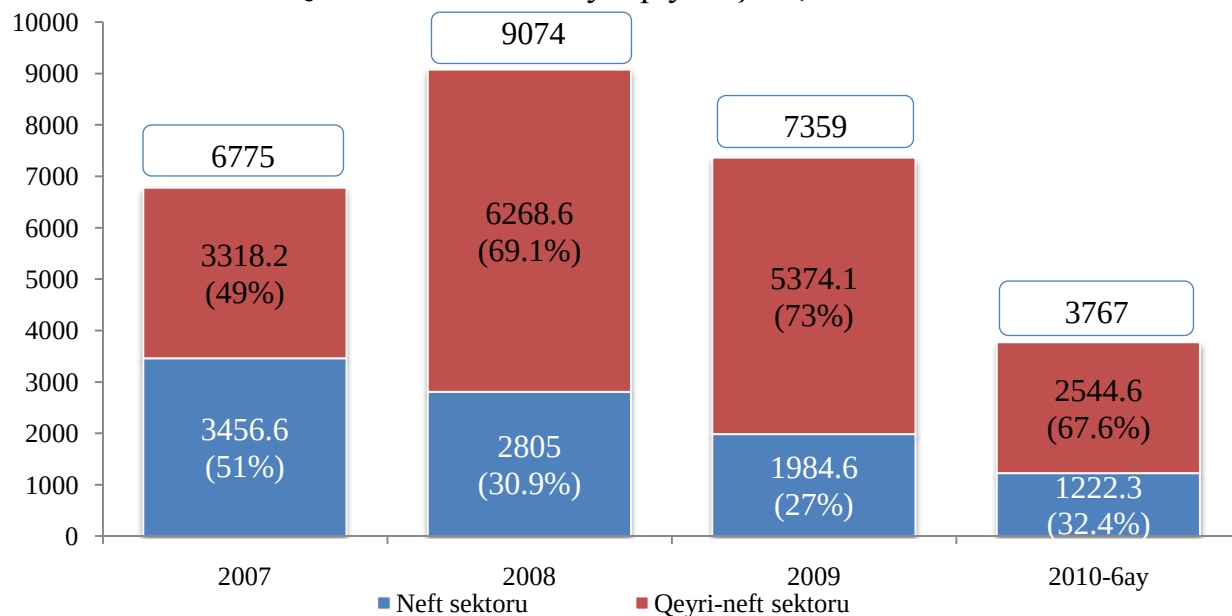

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

Hökumət və ictimai təşkilatlar. Hökumətin istehlak xərcləri başlıca olaraq dövlət büdcəsindən mal və xidmətlərə xərclər hesabına formalaşmışdır. Cari ilin yanvar-may aylarında büdcə xərclərinin 33.8%-ni əhaliyə əmək haqqı, pensiya və müavinət ödəmələri təşkil etmişdir ki, bu da ötən ilki səviyyədən 2.9% bəndi çoxdur.

1.2.2.2 İnvestisiya xərcləri. Cari ilin yanvar-iyun aylarında iqtisadiyyata investisiya qoyuluşu ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 10.9% artaraq 3.8 mlrd manat təşkil etmişdir.

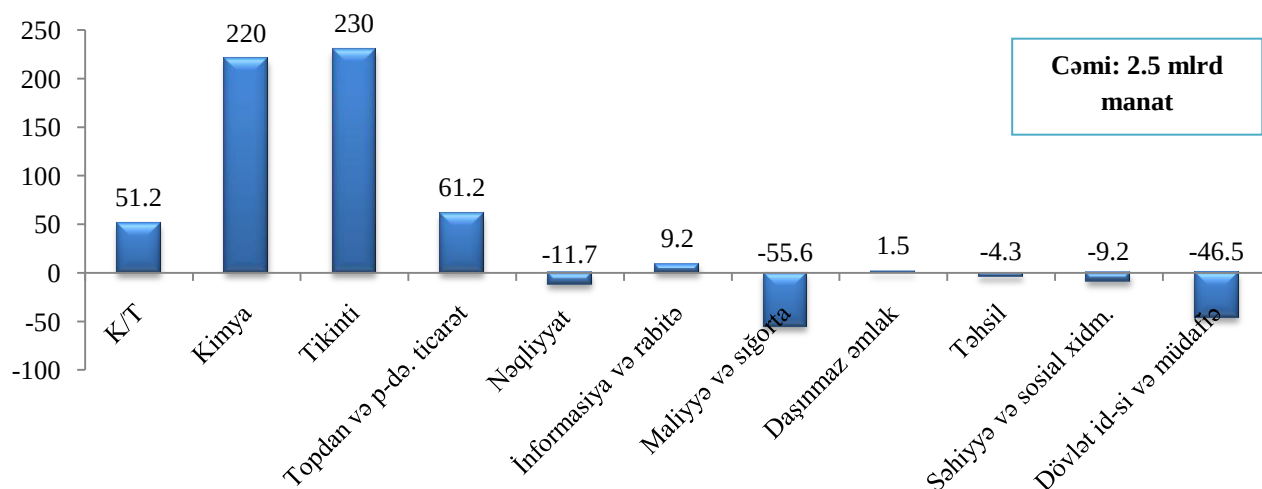
Qrafik 15: İnvestisiya qoyuluşları, mln manat

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

Əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların 67.6%-i qeyri-neft sektorunun payına düşmüş və ötən ilki səviyyədən 4.7% çox olmuşdur. Qeyri-neft sektorunun sahələri arasında tikinti, kənd təsərrüfatı, ticarət və emal sənayesi sahələrinə investisiyalar xüsusilə yüksək tempə artmışdır.

Qrafik 16: Q/n sahələri üzrə investisiyaların dəyişməsi, ö.i.m.d.n, %

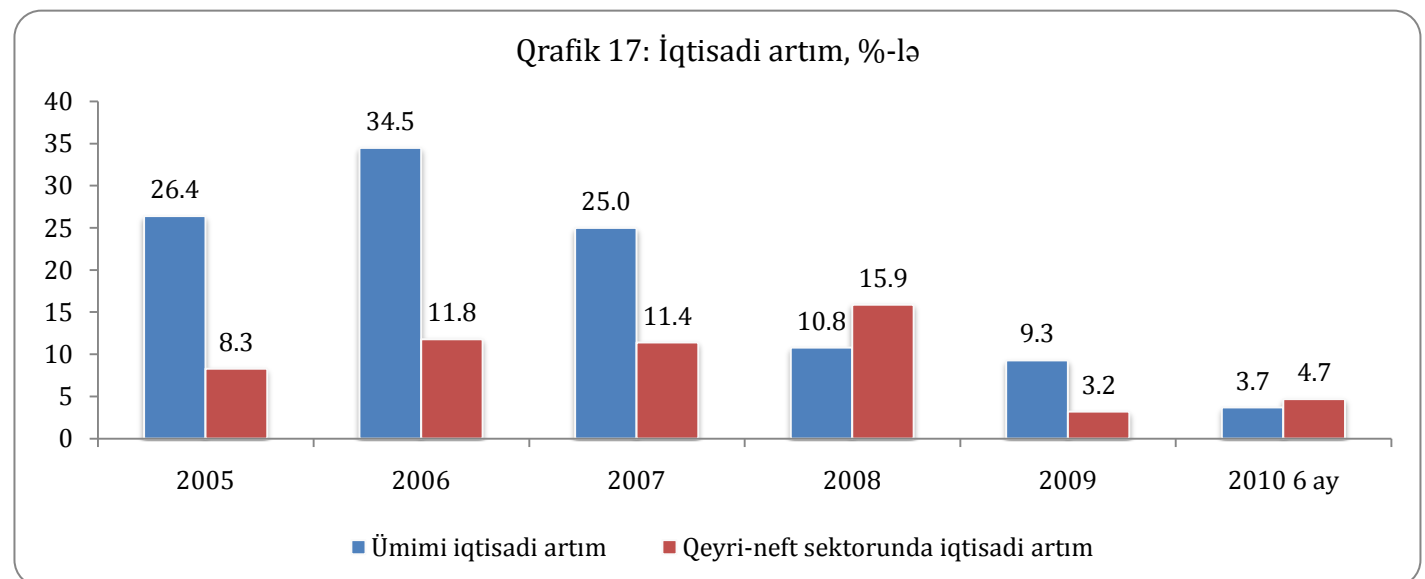
Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

Qeyri-neft sektorunda sərmayə qoyuluşlarının təşviq edilməsində dövlət investisiyaları ilə yanaşı bank kreditlərinin də mühüm rolu olmuşdur. Belə ki, Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə investisiya məqsədlərinə yönəldilən bank kreditləri ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 19.8% artmışdır.

1.2.2.3. Xarici tələb:¹. Hesabat dövründə real iqtisadi artım tempinin 1.3% bəndi xalis ixracın artmasından təsirlənmişdir.

1.2.3. Məcmu təklif

Cari ilin birinci yarısında ÜDM real olaraq 3.7% artmışdır. Müqayisəli qiymətlərlə dövr ərzində yaradılmış əlavə dəyər 561.4 mln manat artaraq nominal olaraq 19.7 mlrd manata çatmışdır. Hesabat dövründə real iqtisadi artım neft-qaz sektorunda 2.4%, qeyri- neft sektorunda isə 4.7% təşkil etmişdir.

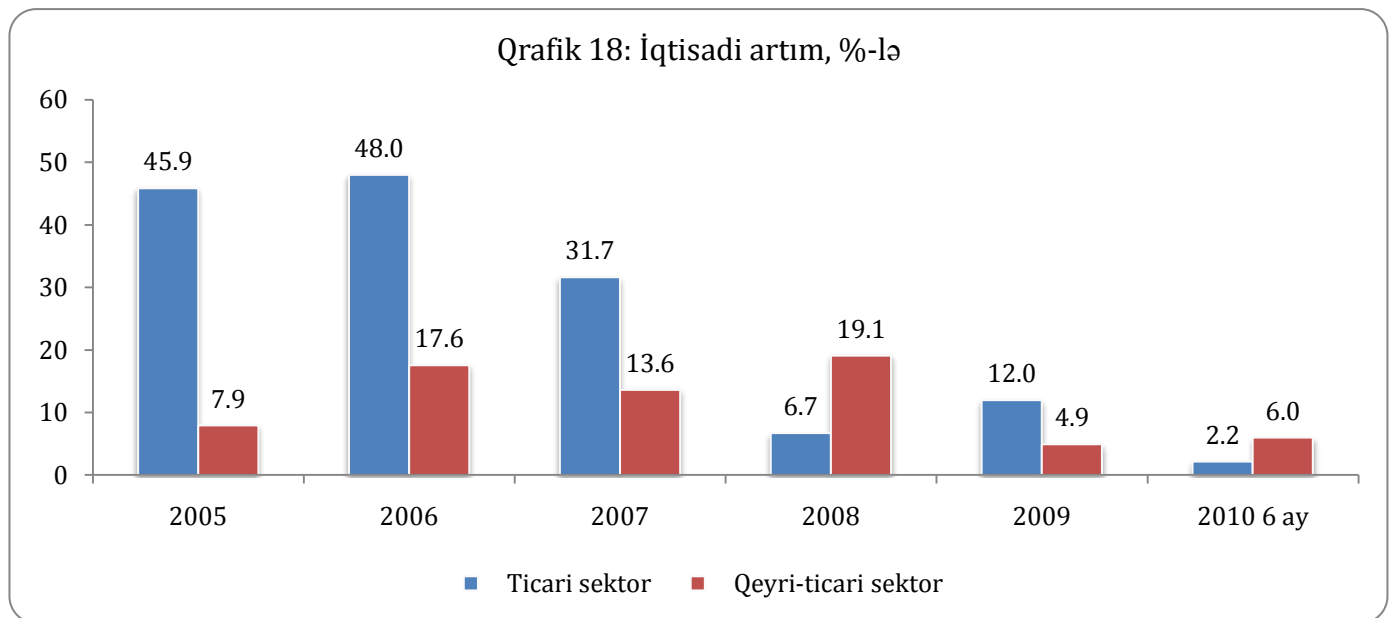

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

Yaradılan əlavə dəyərin 67.5%-i məhsul istehsalı sahələrinin, 32.5%-i isə xidmət sahələrinin payına düşür.

¹ Yarım il üzrə ilkin məlumatlar

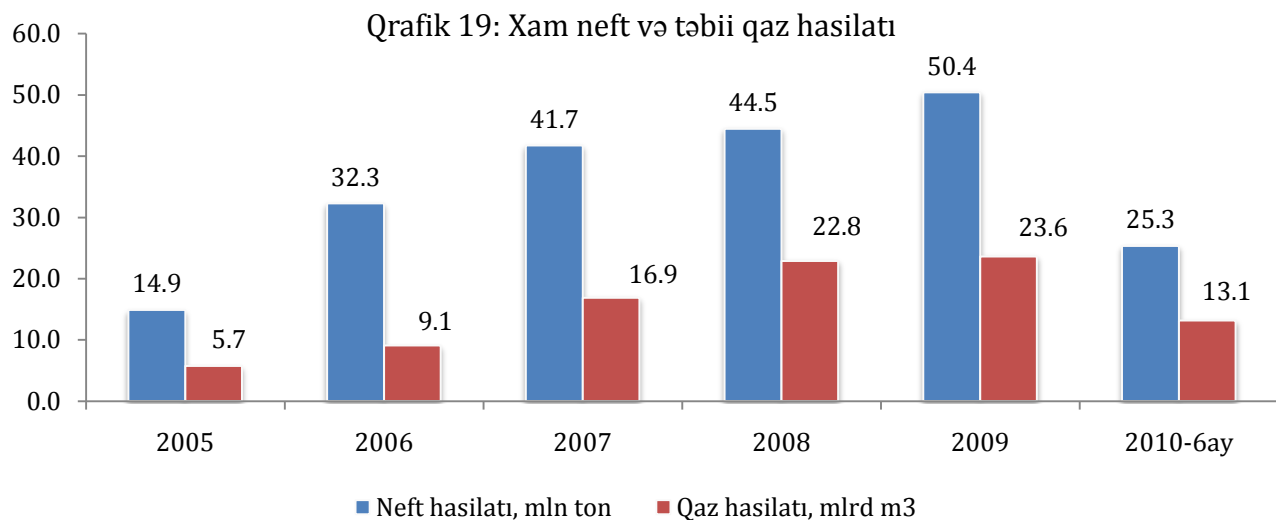
Ticari sahələr². ÜDM-in artımı başlıca olaraq ticari sektordakı aktivlikdən təsirlənmişdir. Belə ki, ÜDM-in 60.6%-i ticari sahələrin payına düşmüş və bu sahələr ümumi artıma 2.4% bəndi töhfə vermişdir.

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

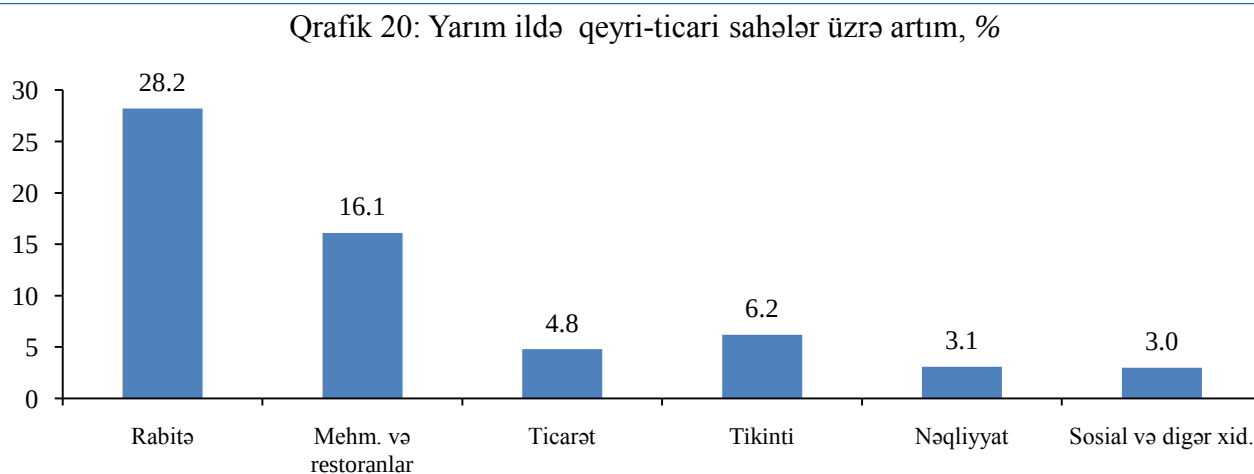
Dövr ərzində ticari sektorun artımını sənayedəki artım şərtləndirmişdir. Sənayenin artımında isə neft-qaz sənayesi əsas rol oynamışdır. Hesabat dövründə ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə xam neft hasilatı 2.1%, təbii qaz hasilatı isə 9,9% artmışdır.

² Ticari (tradable) sektora kənd təsərrüfatı və sənaye daxildir.

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

Qeyri-ticari sahələr³. Cari ilin yanvar-iyun aylarında qeyri-ticari sektorun bütün sahələrində artım müşahidə edilmiş, o cümlədən qeyri-ticari sahələr arasında ən yüksək artım tempi xidmət sferasında (nəqliyyat, rabitə, ticarət, mehmanxana, sosial xidmətlər) qeydə alınmışdır. Hesabat dövründə bu sektor ÜDM-in artımına mühüm tövhə vermişdir.

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

³ Qeyri-ticari (non-tradable) sektora tikinti, nəqliyyat, rabitə, ictimai iaşə, mehmanxana xidmətləri və s. daxildir.

Belə ki, cəmi ÜDM-in 26%-i, qeyri-ticari ÜDM-in isə 79%-i xidmət sahələrinin payına düşmüşdür.

Haşiyə 1. İqtisadi tsikllərin indikatorları. Mərkəzi Bankda qeyri-neft məcmu buraxılış kəsiri və sahələrin tsikli arasındakı korrelyasiyaya baxılmışdır. Qeyd edək ki, iqtisadi tsikl qeyri-neft iqtisadiyyatının uzunmüddətli tarazlıq vəziyyətindən yayınmasını xarakterizə edir. Yayınmanın miqyasını müəyyənləşdirmək məqsədi ilə qeyri-neft iqtisadiyyatın müxtəlif sahələri üzrə tsikllər ölçülmüşdür.

Sahəvi tsikllərin qeyri-neft tsikli (məcmu buraxılış kəsri) ilə əlaqəsi iqtisadiyyatın vəziyyətinə dair suallara cavab verməyə imkan verir. Məsələn aşağıdakı cədvəldə məcmu buraxılış kəsri ilə sahəvi tsikllərin korrelyasiyası qiymətləndirilmiş və xəbərverici iqtisadi sahələr müəyyənləşdirilmişdir.

Sahəvi tsikllər ilə qeyri-neft sektoru arasında korrelyasiya əlaqəsi

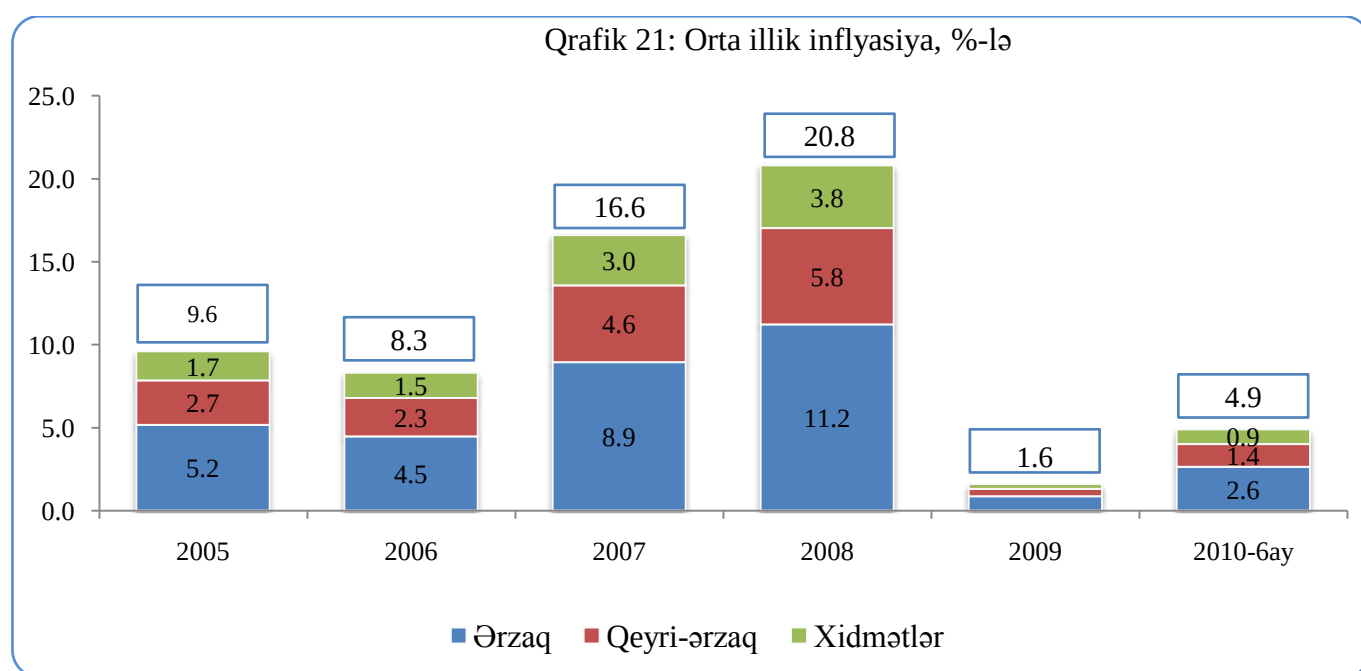
		Qeyri-neft sektorunda hansı sahə vasitəsilə məcmu buraxılış kəsirinin vəziyyətini təyin etmək olar?		Xəbərverici signal effekti (laq ilə)	
	Artım tempi	Q/N ÜDM-də payı (2003-2009), %	Sahələrdə tsikllərin Q/N məcmu buraxılış kəsiri ilə cari korrelyasiyası	dövr	Q/N məcmu buraxılış kəsiri ilə dövrü korrelyasiyası
Xidmət	3	22.8	0.76	3 ay əvvəl	0.20
Tikinti	6.2	18.7	0.68	1 ay əvvəl	0.20
Ticarət	4.8	13.3	0.45		0.16
Nəqliyyat	3.1	12.7	0.30		0.12

Nəticələrə görə cari dövrdə xidmət sektorunun korrelyasiya əmsali digərləri ilə müqayisədə ən yüksək hesab olunur. Beləliklə, xidmət sahəsi erkən xəbərverici effektlə malik olmaqla üç ay əvvəldən qeyri-neft sektorunun vəziyyətinə dair fikirlər söyləməyə imkan verir.

1.2.4. Makroiqtisadi tarazlıq

Hökumətin və Mərkəzi Bankın adekvat iqtisadi siyasəti dövr ərzində ölkədə makroiqtisadi tarazlığın qorunmasını təmin etmişdir. Makroiqtisadi tarazlıq göstəriciləri daxili proseslərlə yanaşı partnyor ölkələrdəki inflyasiya proseslərindən və məzənnə dəyişikliklərindən də təsirlənmişdir.

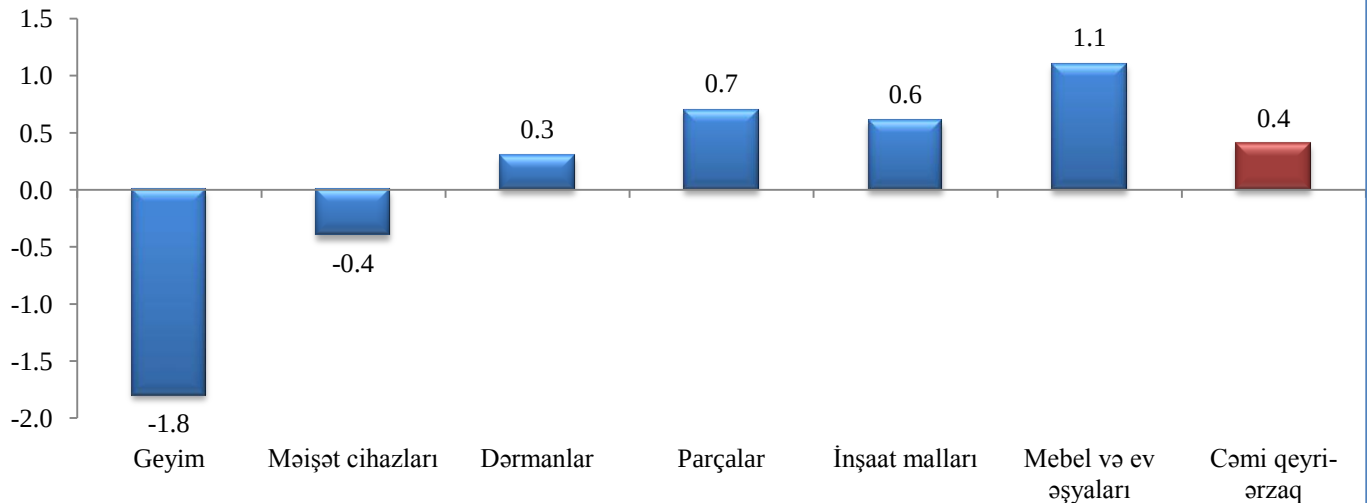
1.2.4.1. İstehlak Qiymətləri İndeksi: Cari ilin iyun ayında inflyasiya ötən ilin dekabrına nəzərən 2.1%, ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən isə 6.1% təşkil etmişdir. Yarımilliyn son 2 ayında mövsümi deflyasiya qeydə alınmışdır.

Mənbə: DSK-nın məlumatları əsasında AMB-nin hesablamaları

Orta illik inflyasiya 4.9% təşkil etmişdir ki, bunun da 2.6 faiz bəndi ərzaq məhsullarının bahalaşması ilə əlaqədar olmuşdur.

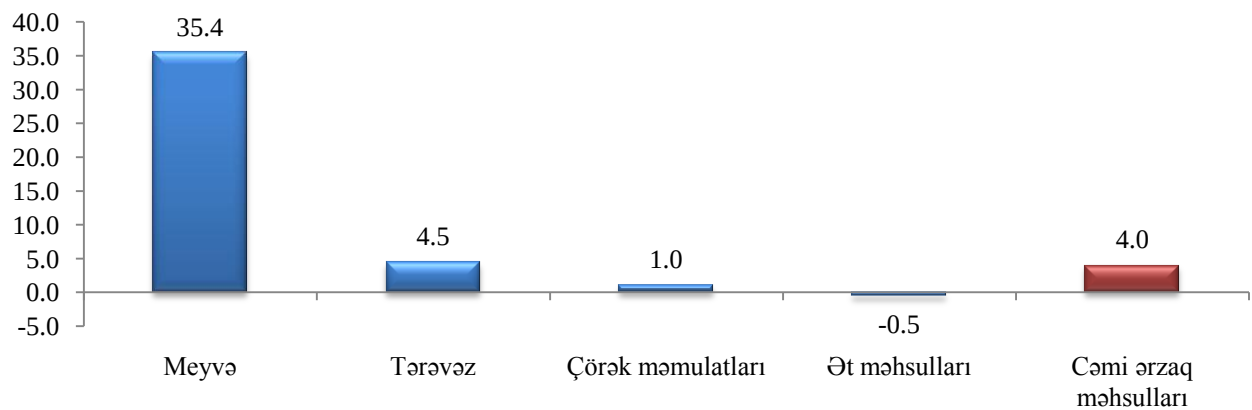
Qrafik 22: 6 ay ərzində qeyri-ərzaq mallarının qiymətlərinin dəyişimi, %-lə

Mənbə: DSK-nın məlumatları əsasında AMB-nin hesablamaları

Orta illik inflyasiyaya qeyri-ərzaq mallarının bahalaşması 1.4 faiz bəndi, xidmətlərin bahalaşması isə 0.9 faiz bəndi artırıcı təsir göstərmişdir.

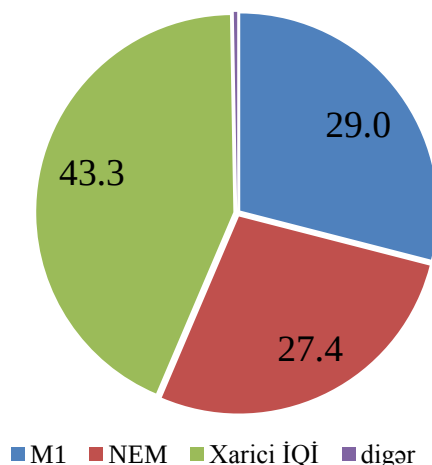
Qrafik 23: 6 ay ərzində bəzi ərzaq məhsulları və tütün qiymətlərinin dəyişimi, %-lə

Mənbə: DSK-nın məlumatları əsasında AMB-nin hesablamaları

AMB-də aparılmış ekonometrik hesablamalar əsasında müəyyən edilmişdir ki, ilk yarım il ərzində müşahidə edilmiş orta illik inflyasiyanın 43.3%-i xarici amillərin, 27.4%-i nominal effektiv məzənnənin, 29.0%-i M1 pul kütləsinin, 0.3%-i isə mövsümi amillərin təsiri altında formalaşmışdır.

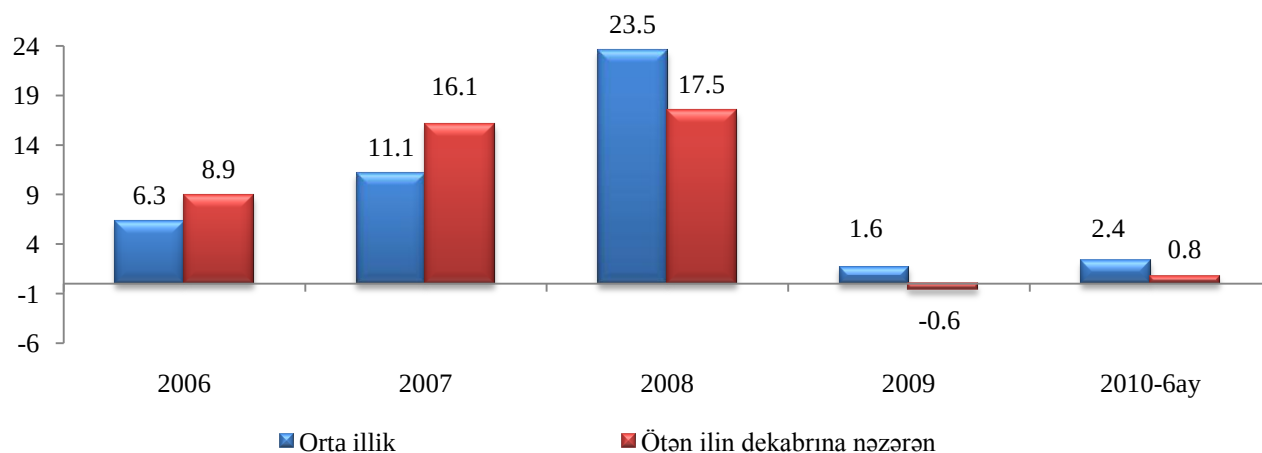
Qrafik 24: 6 ayda orta illik inflyasiyada amillərn payı, %

Mənbə: DSK və AMB-nin məlumatları əsasında AMB-nin hesablamaları

İyun ayında baza inflyasiya ilin əvvəlinə nisbətən 0.8%, ötən ilin müvafiq ayına nəzərən 3.4% olmuşdur. 2010-cu ilin 6 ayı ərzində orta illik baza inflyasiya 2.4% təşkil etmişdir.

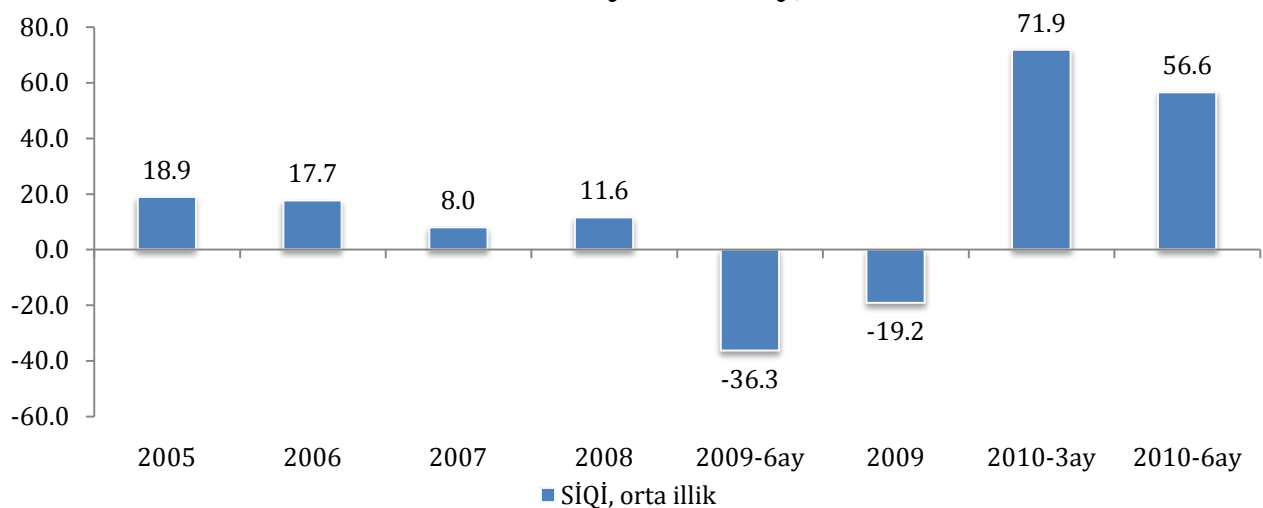
Qrafik 25: Baza inflyasiya, %-lə

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

1.2.4.2. Sənaye məhsullarının istehsalçı qiymətləri indeksi (SİQİ): 2010-cu ilin ilk yarım ili ərzində sənaye məhsulları istehsalçıların orta illik indeksi 56.6% yüksəlmişdir. SİQİ-nin dəyişimi üzrə orta illik və illik göstəricilərin yüksək həddi əsasən dünya bazarlarında neftin qiymətinin ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən əhəmiyyətli artması ilə izah edilir.

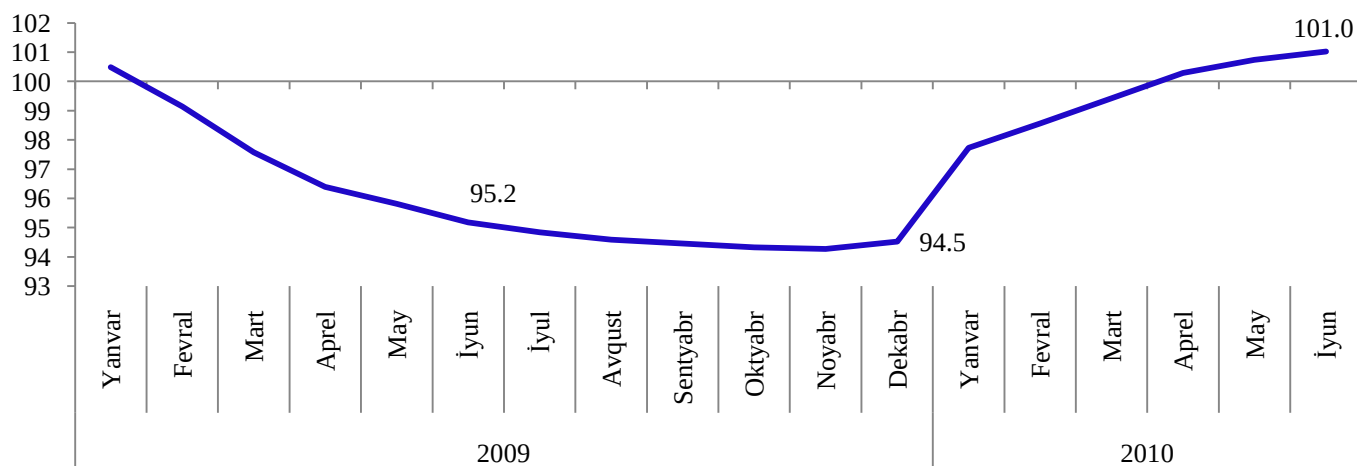
Qrafik 26: SİQİ, %-lə

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

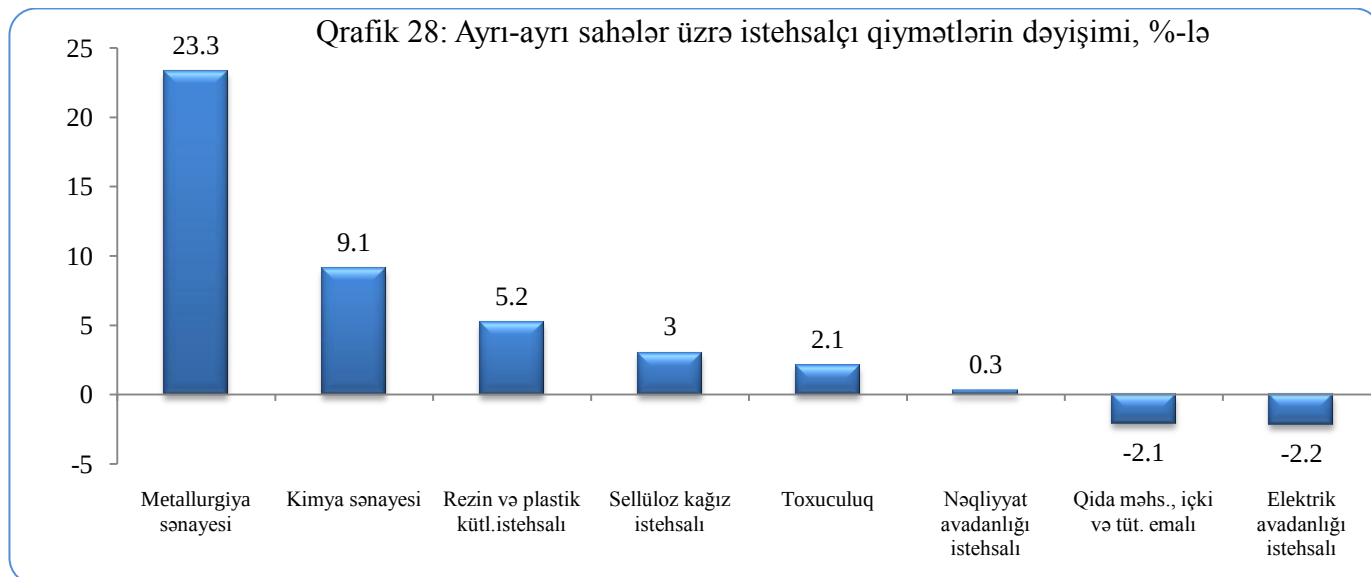
2010-cu ilin ilk yarım ili ərzində qeyri-neft SİQİ orta illik hesabla 1% yüksəlmişdir. İyun ayında isə qeyri-neft SİQİ ilin əvvəlinə nisbətən 0.9% yüksəlmişdir.

Qrafik 27: Qeyri-neft SİQİ (orta illik)

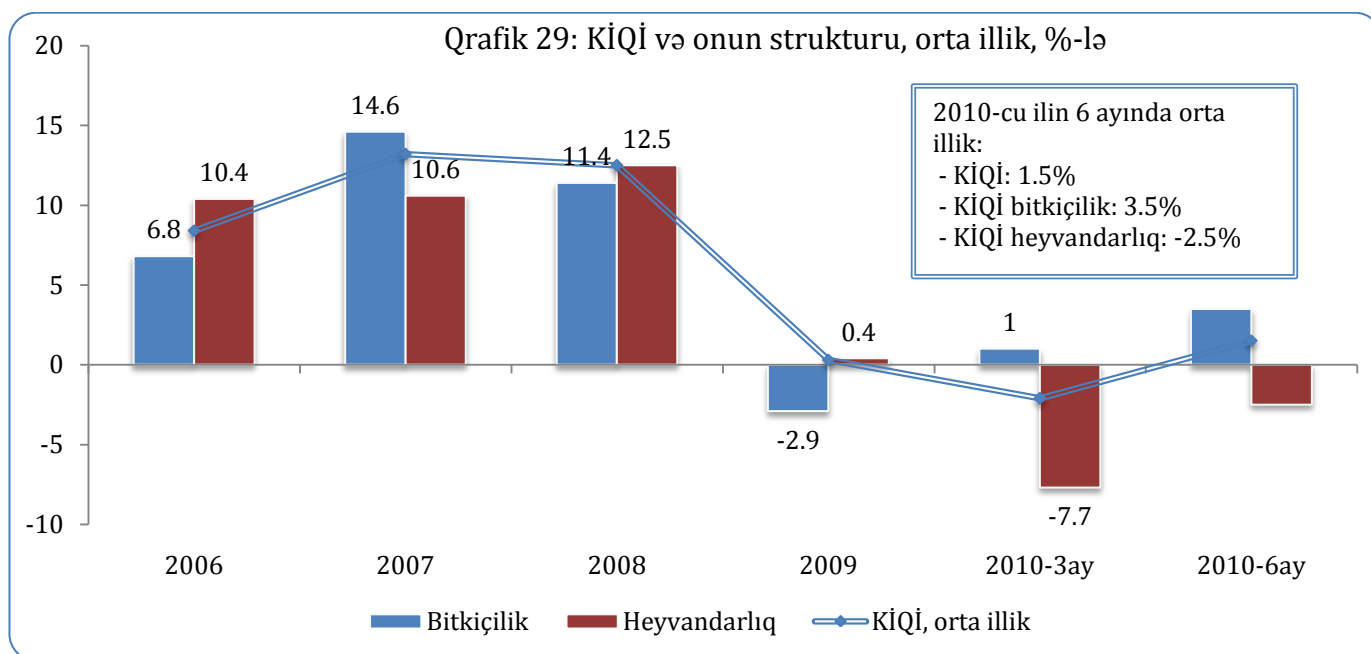
Mənbə: DSK-nin məlumatları əsasında Mərkəzi Bankın qiymətləndirməsi

İstehsalçı qiymətləri indeksi sənayenin ayrı-ayrı sahələrində müxtəlif templərlə dəyişmişdir. Məsələn, orta illik hesabla istehsalçı qiymətləri metallurgiya sənayesi üzrə 23.3%, kimya sənayesi üzrə isə 9.1% artmışdır.

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

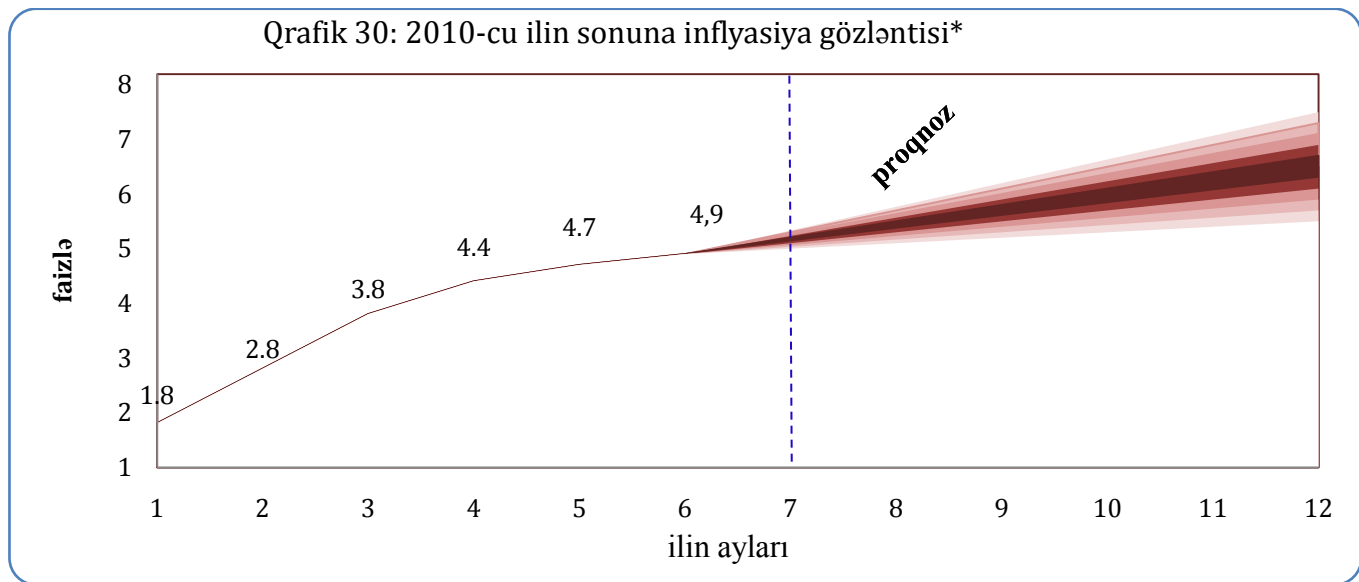
1.2.4.3. Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçı qiymətləri: Hesabat dövrü ərzində KİQİ ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 1.5% yüksəlmişdir. İyun ayında isə ilin əvvəlinə nisbətən KİQİ 3.3% yüksəlmişdir.

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

Hesabat dövrü ərzində bitkiçilik məhsulları ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 3.5% bahalaşmış, heyvandarlıq məhsulları isə 2.5% ucuzlaşmışdır.

1.2.4.4. İnflyasiya proqnozu. AMB-nin proqnozlarına görə 2010-cu ilin sonuna orta illik inflyasiyanın tək rəqəmli səviyyədə olacağı gözlənilir. Bu proqnoz 2010-cu ilin I yarımilliyində gedən proseslərin, eləcə də qlobal və daxili mühitdə gözlənilən vəziyyətin təhlilinə əsaslanır.

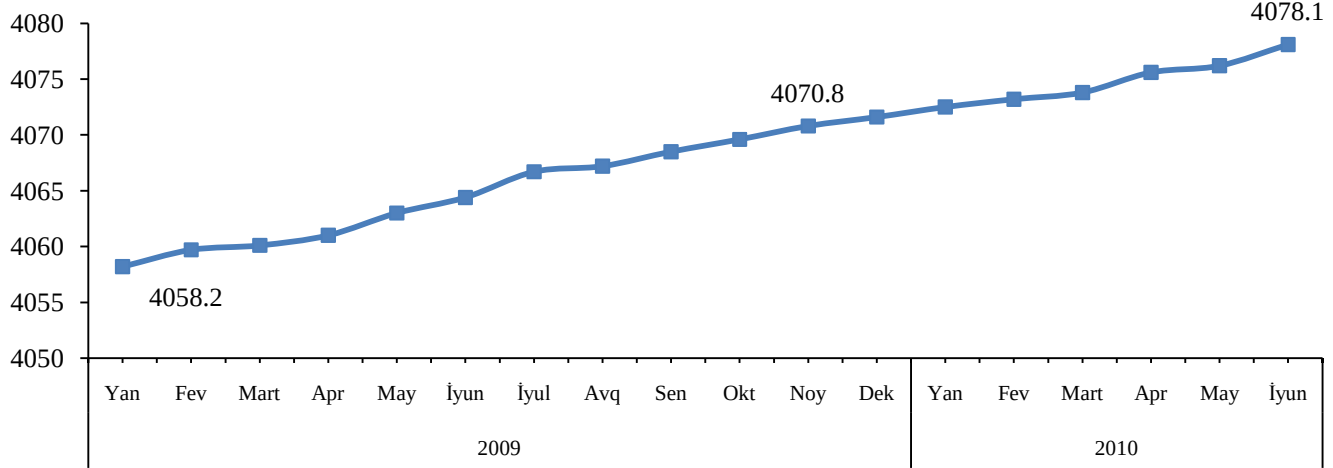
* AMB-də inflyasiyanın proqnozlaşdırılması üçün bir neçə spesifikasiyada ekonometrik modellər qurulur. Ekonometrik modellər əsasında verilən proqnozlar bir qrafikdə verilir və ilin sonunadək mümkün ssenarilərin potensial inkişaf istiqamətləri burada əks etdirilir. Qrafikdə zolaqların rəngi tündən açığa doğru dəyişdikcə ən yüksək ehtimalı ssenari ən aşağı ehtimalı ssenari ilə əvəz olunur.

Mənbə: DSK məlumatları əsasında AMB-nin hesablamaları

İnflyasiya proseslərinin aktivləşdiyi təqdirdə Mərkəzi Bank öz səlahiyyətləri çərçivəsində zəruri dezinflyasiya tədbirləri görəcəkdir.

1.2.4.5. Məşğulluq. Ölkədə məşğulluq səviyyəsi yüksək olaraq qalmaqdadır. Cari ilin iyul ayının 1-i vəziyyətinə ölkədə iqtisadi fəal əhalinin sayı 4337.4 min nəfər olmuş, onlardan 4078.1 min nəfərini iqtisadiyyatın və sosial bölmənin müxtəlif sahələrində məşğul olan əhali təşkil etmişdir. Ötən yarım il ərzində ümumi iqtisadiyyat üzrə məşğul əhalinin sayı 0.2% artmışdır.

Qrafik 31: İqtisadiyyat üzrə məşğul əhalinin sayı, *min nəfər*

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsi

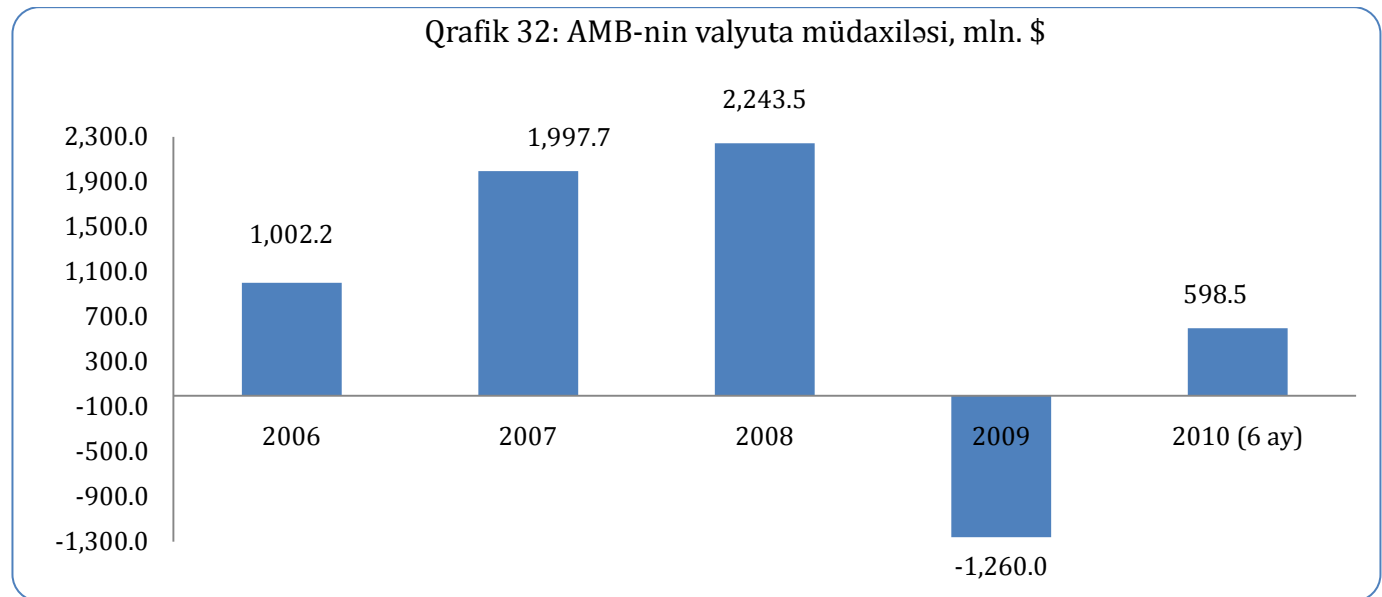
Cari ilin yanvar-iyun aylarında məşğulluq xidməti orqanları tərəfindən ölkə üzrə rəsmi işsiz statusu verilmiş şəxslərin sayı 40 min nəfər olmuşdur. Bu dövr ərzində işsizliyə görə müavinətin orta məbləği 153 manat təşkil etmişdir.

II. Pul və məzənnə siyasəti

Cari ilin birinci yarısında Mərkəzi Bank 2010-cu il üzrə pul siyasətinin bəyan olunmuş başlıca istiqamətlərinə uyğun olaraq öz fəaliyyətini inflyasiyanın məqbul səviyyədə saxlanması, manatın məzənnəsinin sabitliyinin qorunması, bank-maliyyə sektorunda sabitliyin daha da möhkəmləndirilməsi, iqtisadiyyatın pula olan tələbatının ödənilməsi kimi hədəflərin realizasiyasına yönəlmiş və qarşıda qoyulan vəzifələrə nail olmuşdur. Belə ki, inflyasiya səviyyəsi hədəf çərçivəsində olmuş, manatın məzənnəsi sabit qalmış, maliyyə sektorunda sabitlik qorunmuş, pul kütləsi iqtisadi artıma adekvat dəyişmişdir.

2.1. Valyuta bazarı və manatın məzənnəsi

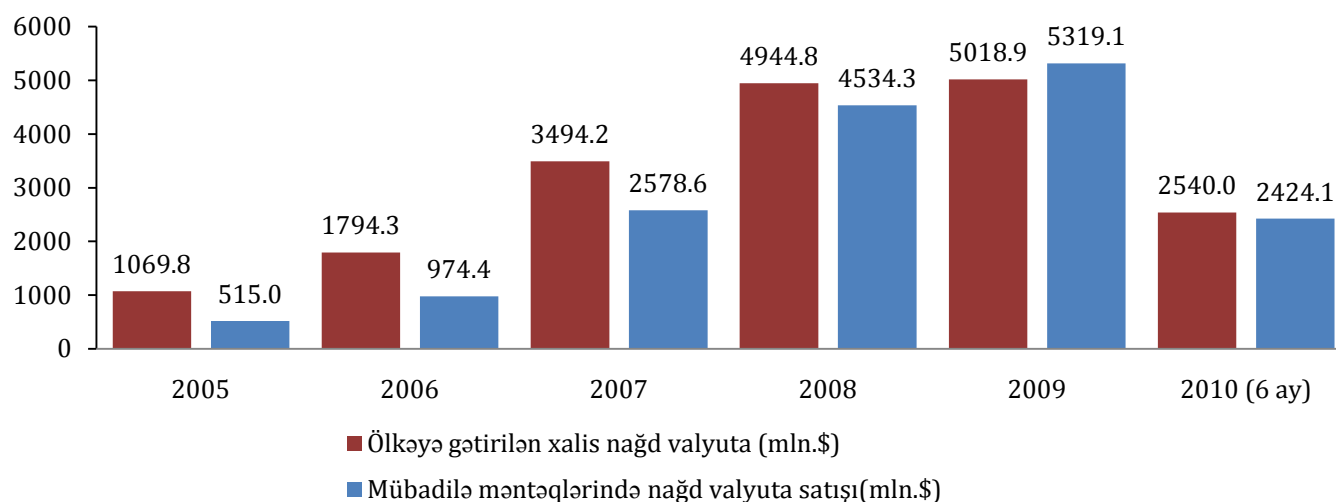
Cari ilin I yarısında Mərkəzi Bank özünün məzənnə siyasətini valyuta bazarında təklif kanallarının genişlənməsi şəraitində həyata keçirmişdir. Ötən ilin I yarısında Mərkəzi Bank satışyönlü müdaxilələr həyata keçirdiyi halda cari ilin I yarısında 598.5 mln. ABŞ dolları həcmində valyuta sterilizasiyası həyata keçirmişdir.

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə valyuta bazarında xarici valyutaya tələbatın azalması banklar tərəfindən ölkəyə gətirilən nağd xarici valyutanın və əhaliyə satılan nağd valyutanın həcmindən də görünür. Belə ki, dövr ərzində banklar tərəfindən ölkəyə xalis gətirilən nağd xarici valyutanın və xalis nağd mübadilə əməliyyatlarının həcmi 2009-cu ilin I yarısına nəzərən müvafiq olaraq 18% və 21.3% az olmuşdur.

Qrafik 33: Valyuta bazarı göstəriciləri

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

2010-cu ilin yanvar-iyun aylarında manatın ABŞ dollarına qarşı məzənnəsi cəmi 0,04% ucuzlaşmışdır.

Yarım il ərzində manatın məzənnəsinin sabitliyi ölkədə inflyasiyanın, xarici borc yükünün və dollarlaşmanın artmamasına və bütövlükdə əhalinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşmasının dəstəklənməsinə əlverişli şərait yaratmışdır.

Yarım ildə manatın nominal məzənnəsi ticarət partnyoru olan bəzi ölkələrin valyutalarına nəzərən dəyərdən düşdüyü halda, digər ölkələrin valyutalarına nəzərən möhkəmlənmişdir. Manatın nominal ikitərəfli məzənnəsinin dinamikası real ikitərəfli məzənnələrin də dəyişməsinə təsir göstərmişdir. Yanvar-iyun aylarında manat bəzi ölkələrin (Ukrayna, Qazaxıstan) valyutalarına nəzərən həm nominal, həm də real olaraq ucuzlaşmışdır.

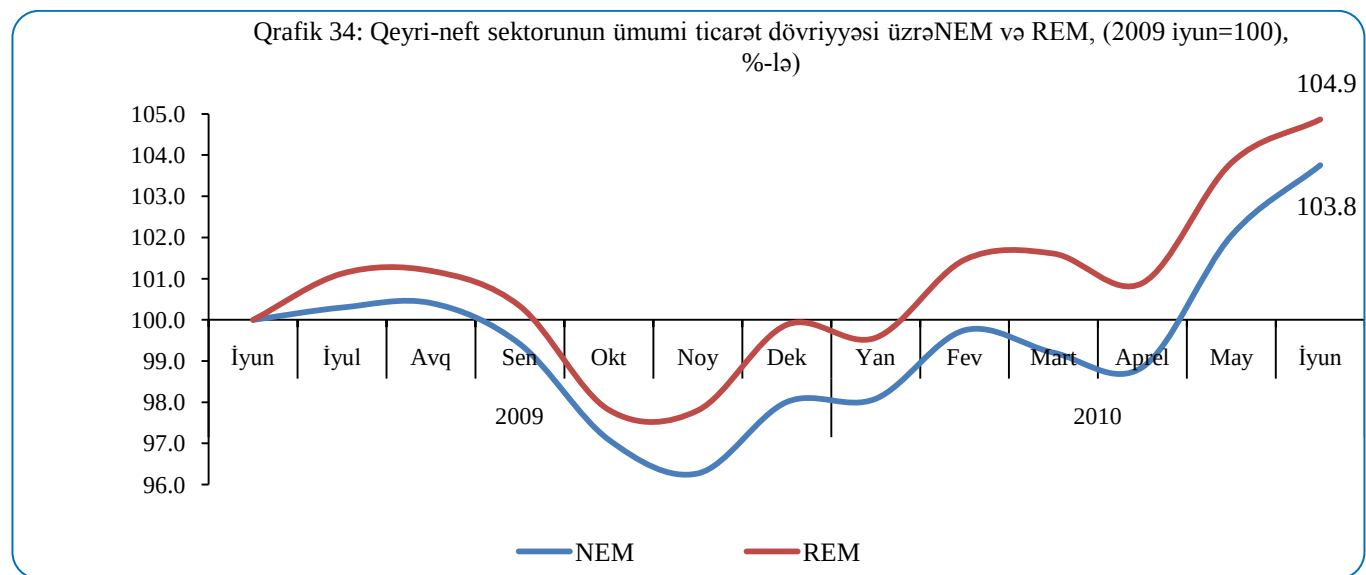
Cədvəl 2. 2010-cu ilin yanvar-iyun aylarında manatın əsas ticarət partnyoru olan ölkələrin valyutalarına qarşı ikitərəfli nominal və real məzənnə indeksləri, %-lə

	2009-cu ilin dekabrına nəzərən	
	Nominal ikitərəfli məzənnə indeksi*	Real ikitərəfli məzənnə indeksi
ABŞ	99.9	102.2
Avrozona	119.4	120.9
Böyük Britaniya	110.1	110.6

Türkiyə	104.5	103.1
Rusiya	104.0	101.8
Ukrayna	99.1	98.0
Gürcüstan	110.2	110.4
İran	101.0	98.9
Qazaxıstan	98.8	96.5
Yaponiya	101.4	104.1
İsrail	101.6	103.1
Çin	99.8	100.5
Belarus	106.0	103.9

**Manatın partnyor ölkənin valyutasına nəzərən məzənnələrin orta aylıq dəyişməsi nəzərdə tutulur.*

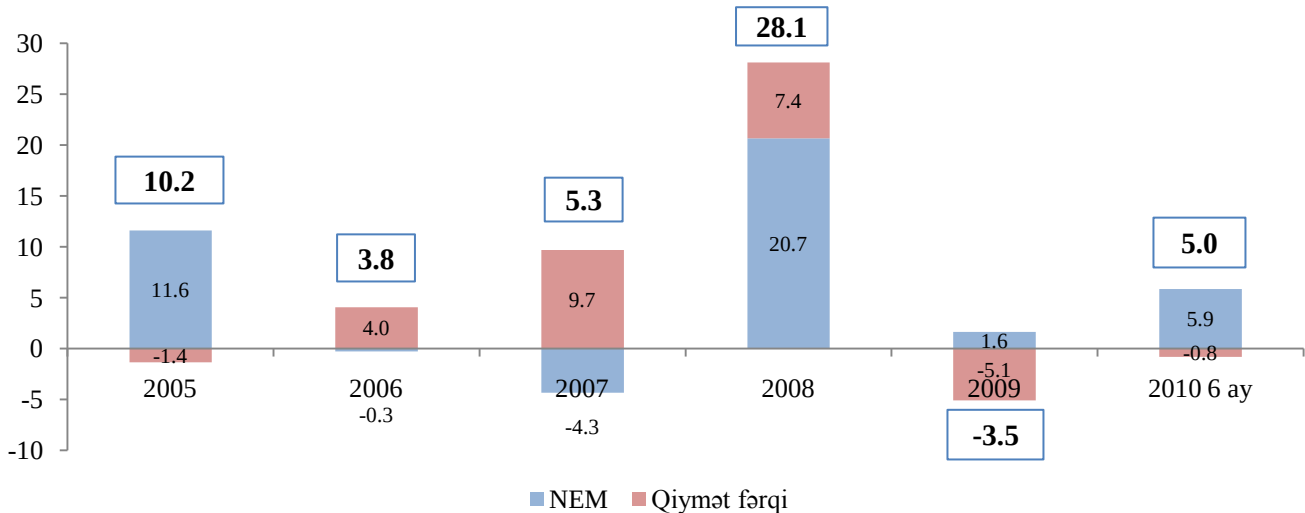
Hesabat dövründə qeyri-neft sektoru üzrə nominal effektiv məzənnə (ümumi ticarət dövriyyəsi üzrə) 5.9% bahalaşmışdır ki, bu da inflyasiyaya azaldıcı təsir göstərmişdir. Partnyor ölkələrdəki inflyasiyanın Azərbaycandakı inflyasiyanı üstələməsi manatın real effektiv məzənnəsinə 0.8 faiz bəndi azaldıcı təsir göstərmişdir. Real effektiv məzənnə qeyri-neft sektoru üzrə dövr ərzində 5.0% bahalaşmışdır.

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə nominal effektiv məzənnə və real effektiv məzənnə müvafiq olaraq 3.8% və 4.9% bahalaşmışdır.

Qrafik 35: REM-in strukturu, %-lə

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

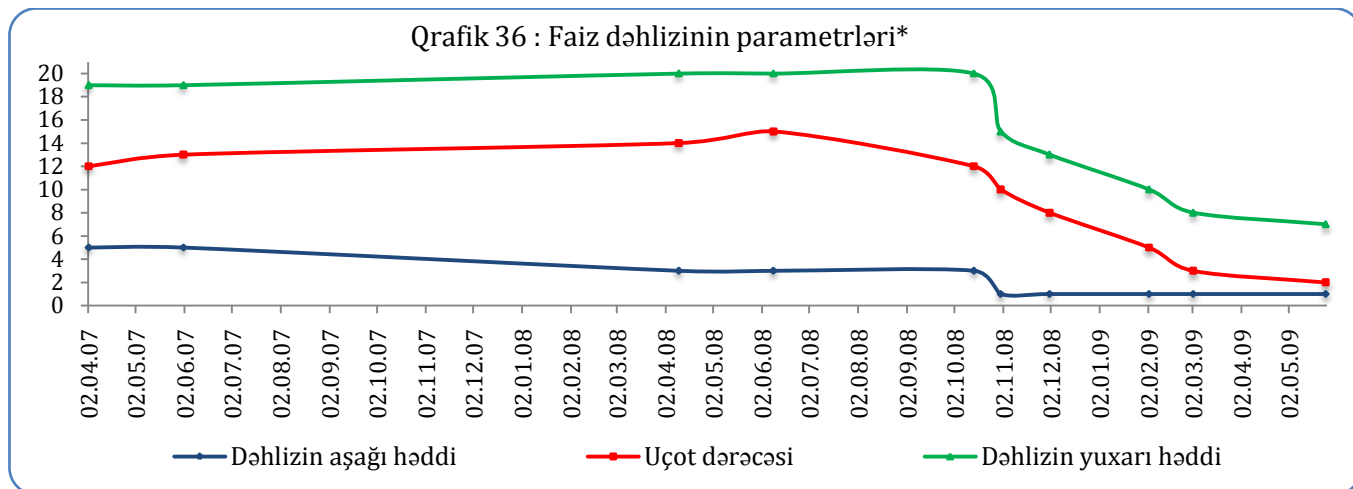
REM yarım ildə əsasən uzaq xarici ölkələr (ABŞ, Avrozona, B.Britaniya, Yaponiya, İsrail, Çin) üzrə bahalaşmışdır (13.4%). Azərbaycanın qeyri-neft ixracının çox hissəsinin getdiyi yaxın xarici ölkələr (Türkiyə, Rusiya, Gürcüstan, İran, Ukrayna, Qazaxıstan, Belarus) üzrə isə REM-də bahalaşma cəmi 1.2% olmuşdur.

Beləliklə, cari ilin yanvar-iyun aylarında ölkənin valyuta bazarında təklif kanalları genişlənmiş, manatın ikitərəfli məzənnəsinin sabitliyi qorunmuşdur.

2.2. Pul siyasəti alətləri

İqtisadi tsikldəki mövcud meyillər şəraitində dövr ərzində pul siyasəti alətlərində əhəmiyyətli dəyişiklik baş verməmişdir.

İşgüzar aktivliyin və iqtisadi artımın dəstəklənməsi məqsədilə hesabat dövründə Mərkəzi Bank faiz dəhlizinin parametrlərini dəyişməmiş, uçot dərəcəsini 2%, dəhlizin aşağı həddini 1%, yuxarı həddini isə 7% səviyyəsində saxlamışdır.

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

*Sonuncu dəfə dəhlizin aşağı həddi 31.10.08-də, uçot dərəcəsi və dəhlizin yuxarı həddi isə 02.03.09-də dəyişdirilmişdir.

Haşiyə 2. Faiz dərəcələri dəhlizi. Mərkəzi Bankın çərçivə alətləri üzrə faiz dərəcələri "faiz dərəcələri dəhlizi"ni təşkil edir. Dəhlizin minimal həddi bir günlük vəsaitlərin cəlb olunma (repo) faiz dərəcəsi ilə, maksimal həddi isə - bir günlük vəsaitlərin yerləşdirmə (əks-repo) faiz dərəcəsi ilə müəyyən olunur. Mərkəzi Bankın uçot dərəcəsi "faiz dərəcələri dəhlizi"nin bir parametri kimi çıxış edir. Faiz dərəcələri dəhlizinin parametrləri vaxtaşırı ölkədəki makroiqtisadi durum və Mərkəzi Bankın inflyasiya hədəfi əsas götürülərək müəyyən olunur.

Dövr ərzində məcburi ehtiyat normaları da dəyişdirilməyərək 0.5% səviyyəsində saxlanılmışdır. Məcburi ehtiyat normalarının ortalama müddəti dövr rəzində həm manat, həm də xarici valyutada depozitlər üzrə 1 ay olaraq qalmışdır. Bu da banklar tərəfindən likvidliyin optimal tənzimlənməsinə əlverişli şərait yaratmışdır.

Cədvəl 3. Likvidlik saldosu

	1 Yanvar 2010	1 iyul 2010
Likvidliyin verilməsi alətləri*	1483.5	1622
Likvidliyin cəlb olunması alətləri**	29.5	48.1
Likvidlik saldosu	1454	1574.8

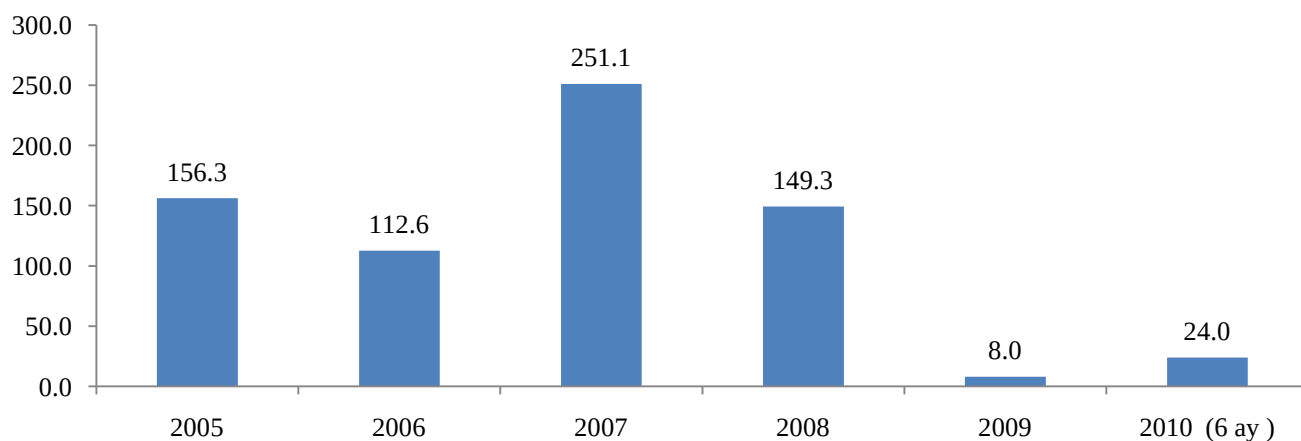
*AMB tərəfindən banklara kreditlər, SVOP əməliyyatları və s.

** Not portfeli, REPO əməliyyatları, milli və xarici valyutada məcburi ehtiyat normaları.

Dövr ərzində Mərkəzi Bank öz likvidlik pəncərəsini açıq saxlamış, əməliyyatlar üzrə saldo⁴ ilin əvvəlindəki 1454 mln.manatdan II rübün sonuna 1574.8 mln. manata düşmüşdür.

2010-cu ilin birinci yarımilliyi ərzində Mərkəzi Bankın notlarının yerləşdirilməsi üzrə 25 hərrac keçirilmişdir. Dövlət qeydiyyatından keçən ümumi həcmi 132 mln. manat olan notlardan hərraclara 111 mln. manat hissəsi çıxarılmış, qalan hissə isə Mərkəzi Bankın çərçivə alətləri kimi istifadə olunmuşdur. Dövr ərzində hərrac və hərracdankənar 108,6 mln. manat not yerləşdirilmişdir. Hərraclarda bankların sifarişlərinin həcmi isə 622,57 mln. manat təşkil etmişdir. İlin əvvəlindən etibarən notlar üzrə orta gəlirlik 1% həcmində müəyyənləşmişdir.

Qrafik 37: AMB-nin notlarının həcmi, mln.\$

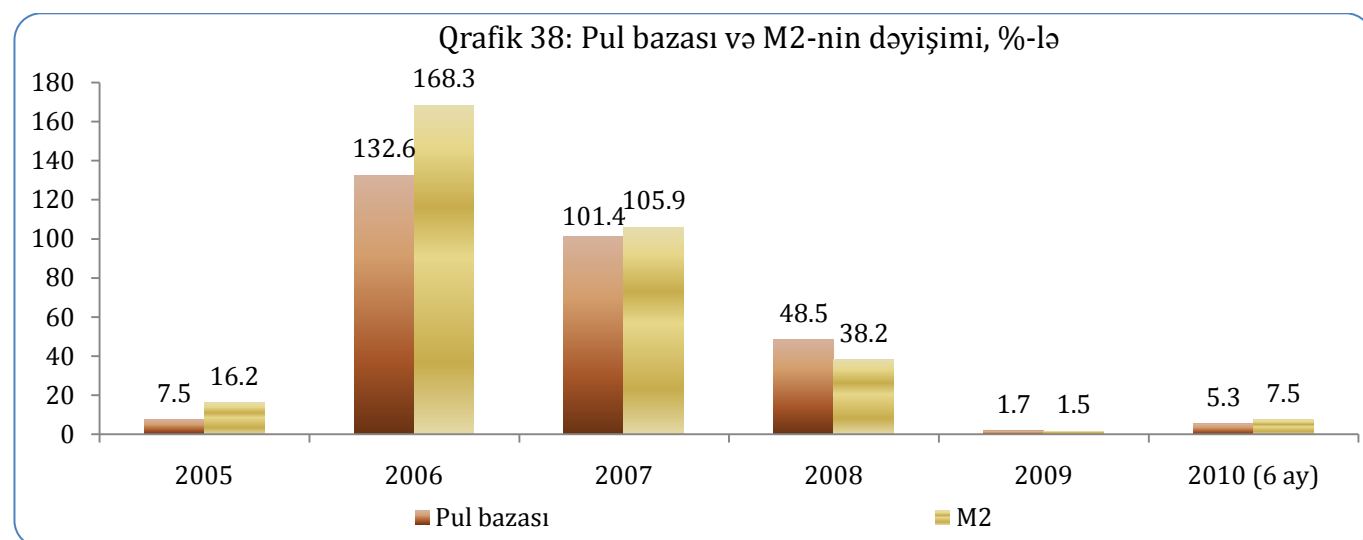
Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Dövriyyədə olan notların həcmi ilin əvvəli ilə müqayisədə 18 mln. manat və ya 3.2 dəfə artaraq dövrün sonuna 26 mln. manat təşkil etmişdir. 2010-cu ilin I yarımili ərzində çərçivə alətləri üzrə əməliyyatlarının həcmi 343,05 mln. manat təşkil etmişdir.

⁴ Bu göstərici Mərkəzi Bankın likvidliyin verilməsi alətlərinin qalığı ilə likvidliyin cəlb olunması əməliyyatlarının qalığı arasındakı fərqi ifadə edir.

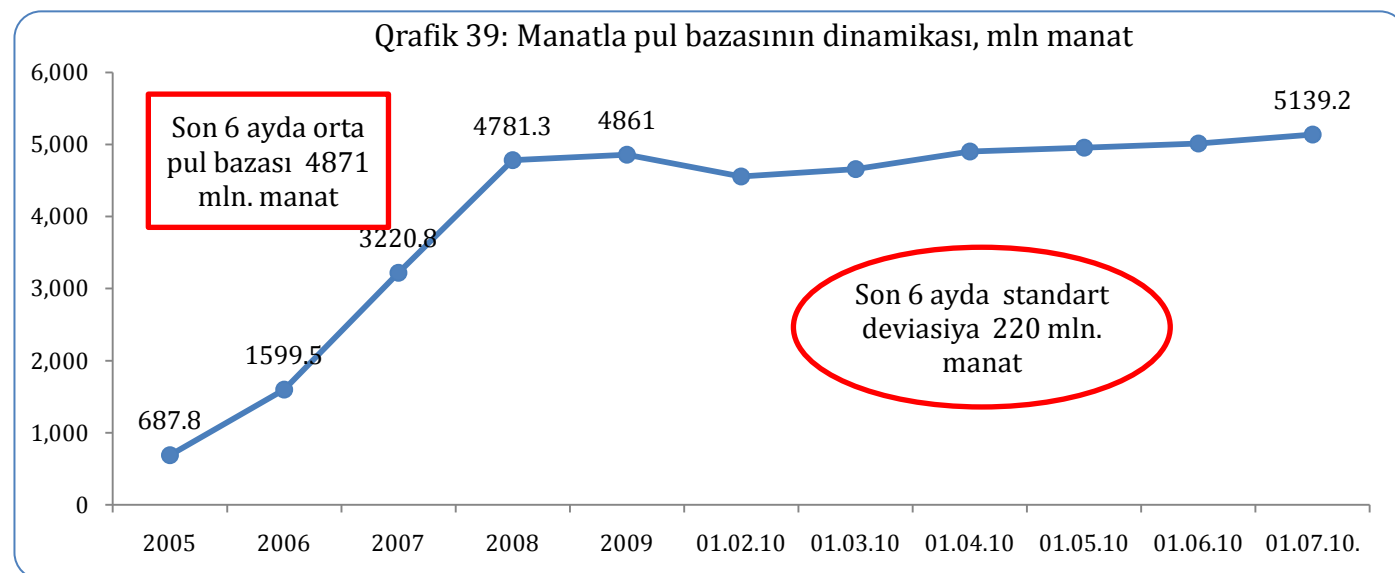
2.3. Pul təklifi

Cari ilin I yarısında pul təklifi iqtisadiyyatın tələbatına adekvat surətdə dəyişmişdir. Pul bazası ilin əvvəlinə nəzərən 5.3% artaraq I yarımilliyin sonuna 5139.2 mln.manat təşkil etmişdir.

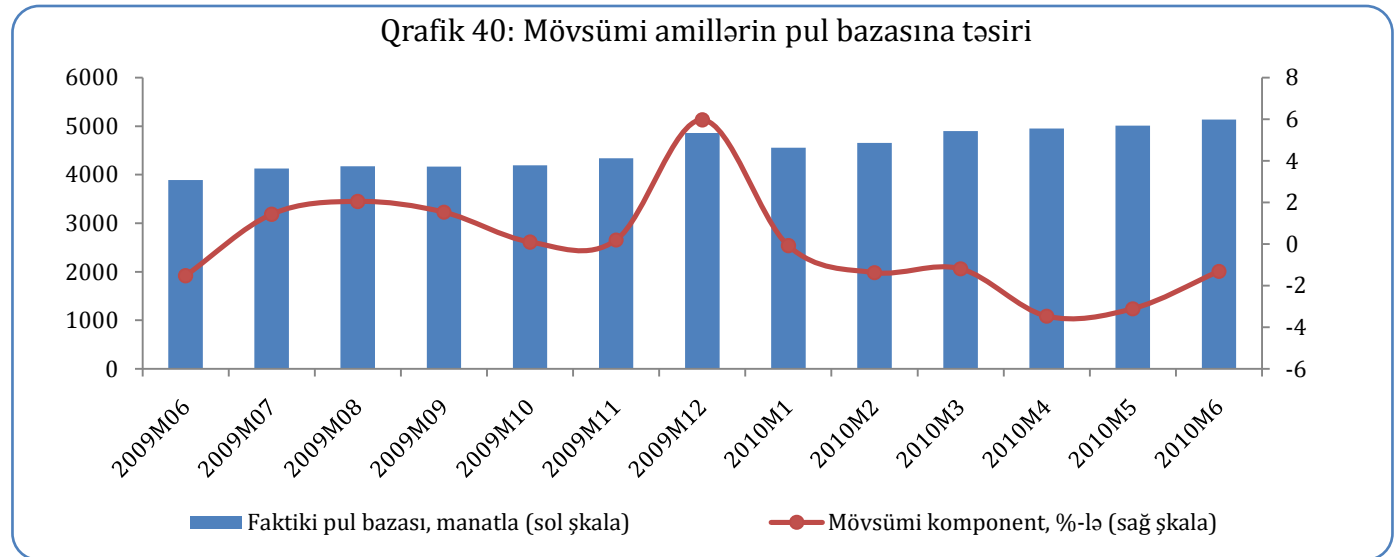
Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Pul bazasının dinamikasında dövr ərzində kəskin volatillik müşahidə edilməmişdir. Bu, son yarım il üzrə pul bazası göstəricisinin standart deviasiyasından da görünür.⁵

⁵ Standart deviasiya dövr üzrə hər hansı bir göstəricinin orta kəmiyyətdən kənarlaşmasını xarakterizə edir.

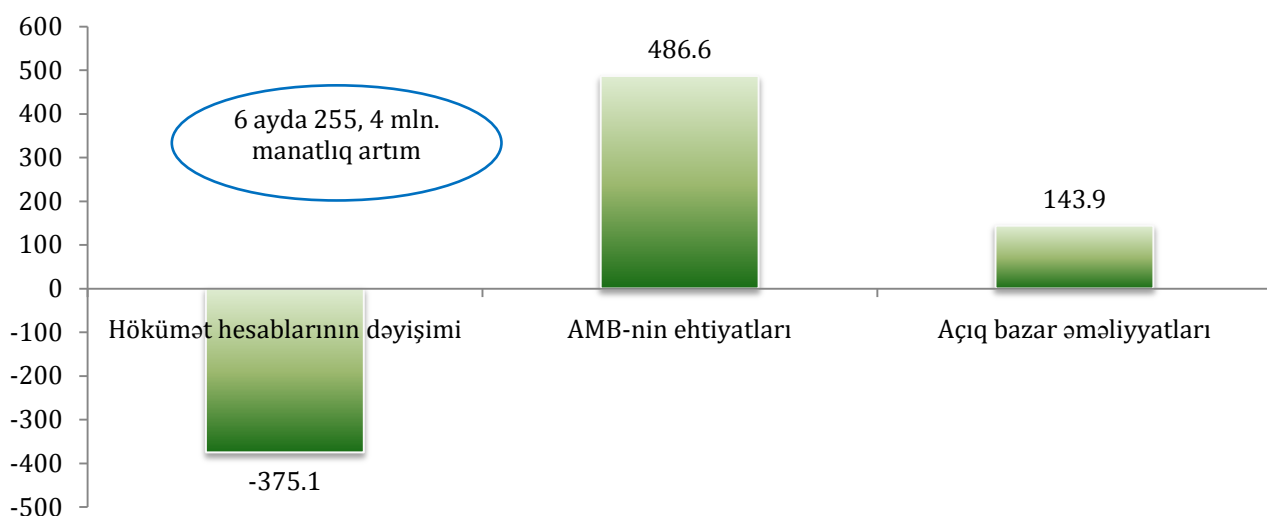
Hesablamalar göstərir ki, I yarımiliyin sonuna mövsümi təmizlənmiş pul bazası ilin əvvəlinə nəzərən 14%, ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən isə 32% artmışdır.

Haşiyə 3. Mövsümi təmizləmə - göstəricilərin daha aydın dinamikasının və səlis iqtisadi trendlərin əldə olunması üçün zaman sıralarından mövsümi və tsiklik amillərin kənarlaşdırılması ilə həyata keçirilir. Mövsümi faktorlara misal olaraq, məs. sentyabr ayında adətən qışa hazırlıq səbəbindən neftin qiymətinin bahalaşması, yay aylarında kənd təsərrüfatı məhsullarının ucuzlaşması kimi dövrü xarakterli dəyişiklikləri göstərmək olar.

Manatla pul bazasının artımı əsasən Mərkəzi Bankın sterilizasiya əməliyyatları və likvidlik inyeksiyaları hesabına əldə edilmişdir.

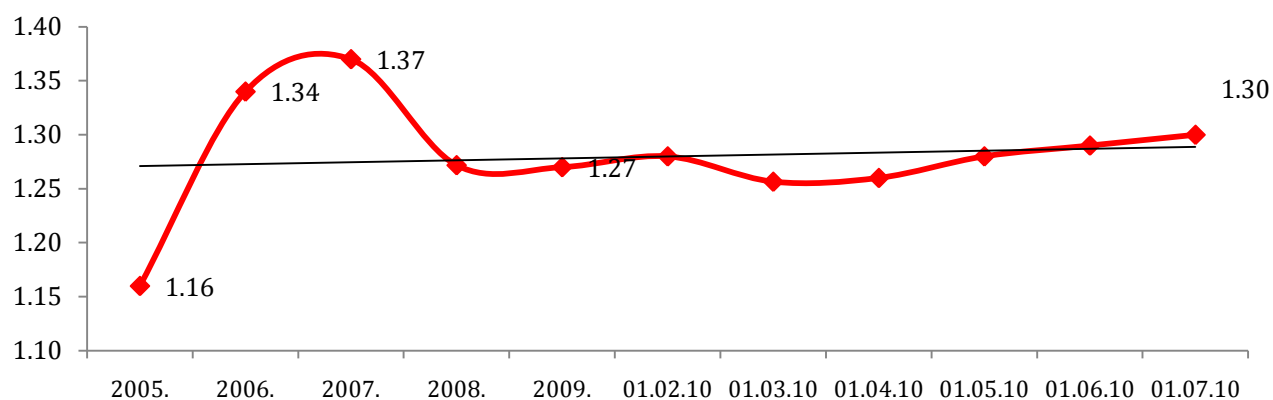
Qrafik 41: Pul bazasının dəyişim kanalları, mln.\$

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Bank sisteminin pul yaratmaq qabiliyyətini göstərən pul multiplikatoru hesabat dövrü ərzində əhəmiyyətli dəyişməmiş və iyun ayının sonuna 1,3 təşkil etmişdir. Son aylarda pul multiplikatorunun artmağa meyl göstərməsi bankların kredit aktivliyinin nisbi yüksəlməsi ilə əlaqədardır.

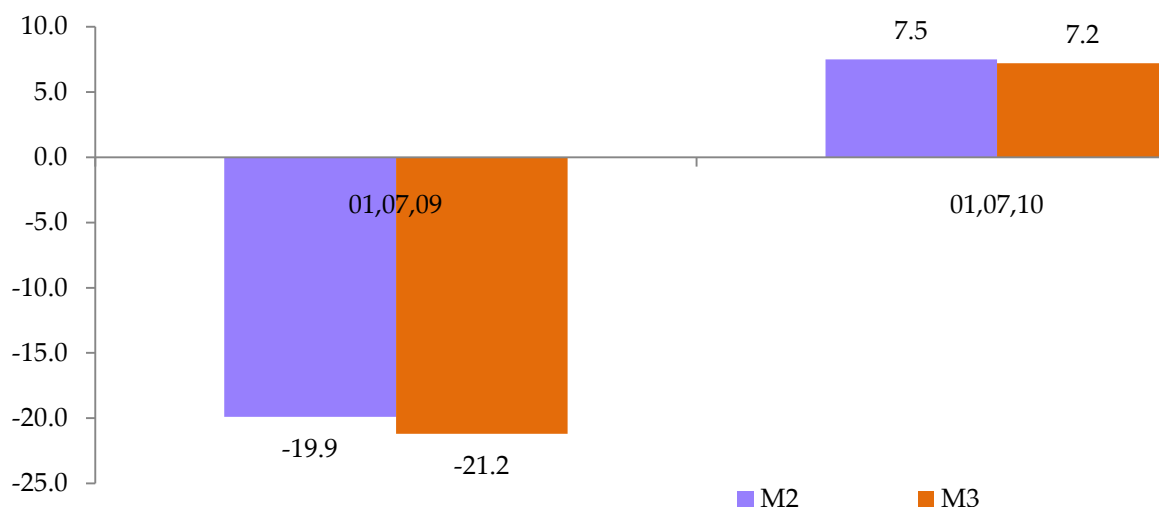
Qrafik 42: Pul multiplikatorunun dinamikası

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Hesabat dövründə manatla geniş pul kütləsi (M2) 7.5% artaraq yarımilliyin sonuna 6629.4 mln. manat, M3 pul aqreqatı isə 7.2% artaraq 9082.5 mln manat təşkil etmişdir.

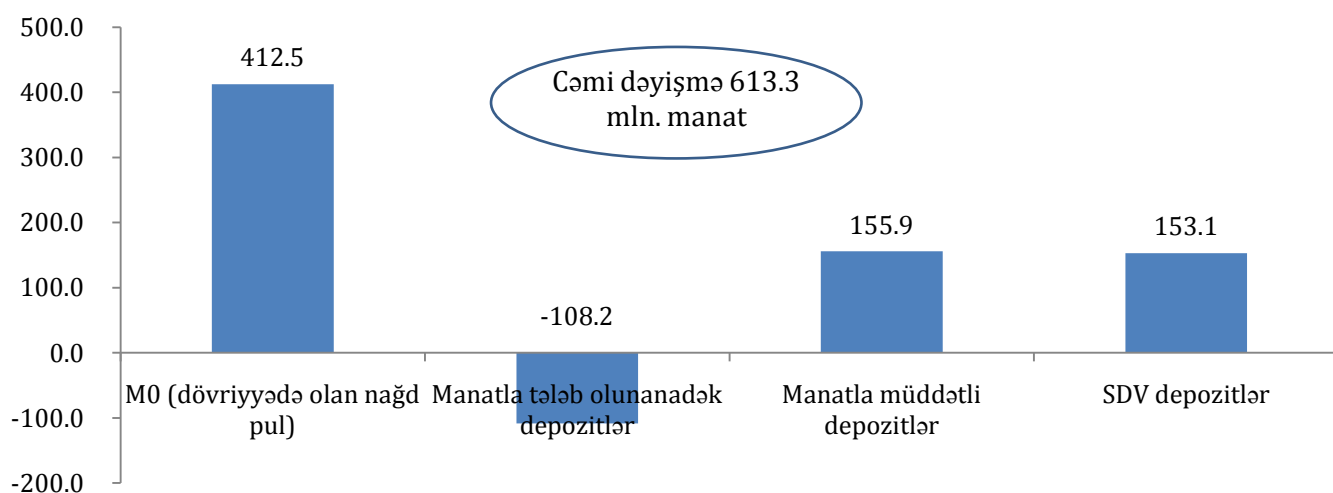
Qrafik 43: Pul aqreqatlarının ilin əvvəlinə nəzərən dəyişimi, %-lə

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Geniş mənada pul kütləsinin (M3) artması həm dövriyyədəki nəqd pulun, həm də dövr ərzində qeyri-nəqd pul kütləsinin artımından qaynaqlanmışdır.

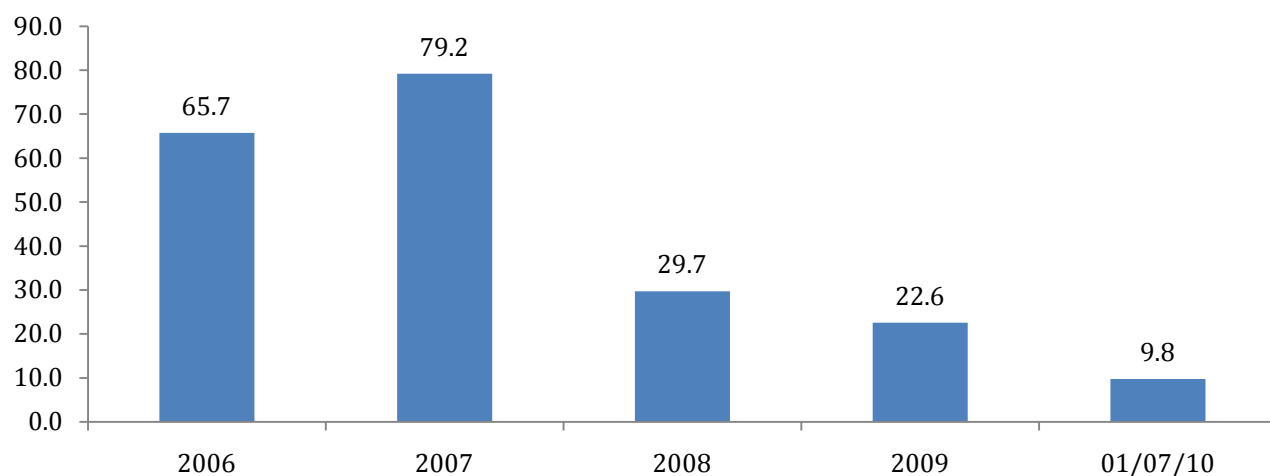
Qrafik 44: M3 pul kütləsinin dəyişim kanalları, mln. manat

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Əhalinin bank sisteminə inamının təzahürü olaraq hesabat dövründə əmanət və depozitlərin artımı davam etmişdir. Bu artım daha çox fiziki şəxslərin əmanətlərinin artım tempindən qaynaqlanmışdır.

Qrafik 45: Əhalinin əmanətlərinin artım tempi, %

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Belə ki, fiziki şəxslərin əmanətləri ilin əvvəlinə nəzərən 9.8% artaraq 1 iyul 2010-cu il tarixinə 2562.8 mln. manata çatmışdır.

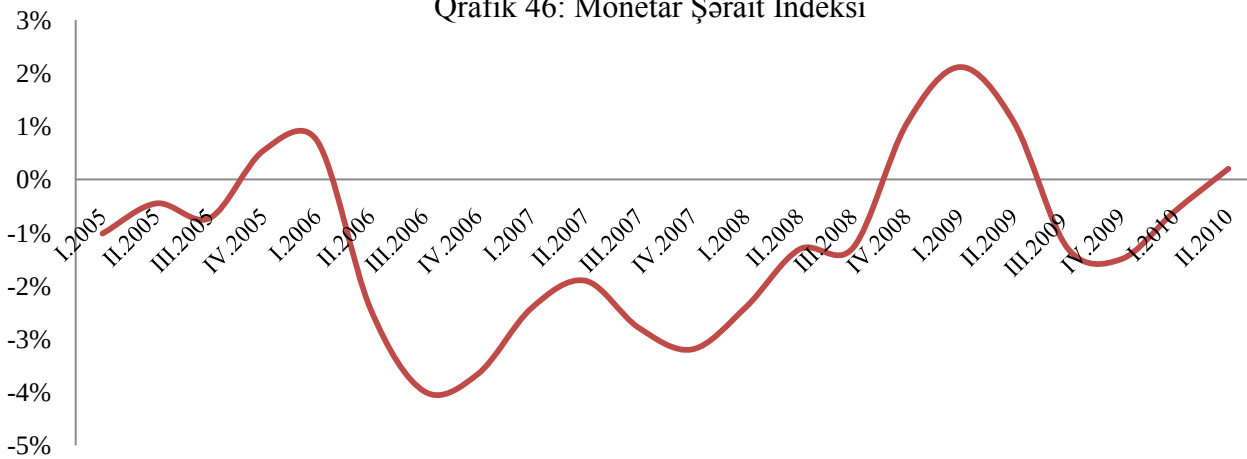
Cədvəl 4. Pul aqreqləri, mln. manat

	01.01.10	01.04.10	01.07.10
M0 (Nağd pul)	4 174,8	4 312,1	4587.3
M1 (Nağd pul, tələb olunanadək əmanət və depozitlər)	5 239,8	5 190,7	5544.1
M2 (Nağd pul, tələb olunanadək, müddətli əmanət və depozitlər, manatla)	6 169,2	6 182,6	6629.4
M3 (Nağd pul, tələb olunanadək, müddətli əmanət və depozitlər, manat və SDV)	8 469,2	8 673,4	9082.5

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Pul təklifinin artımına baxmayaraq manatın çoxtərəfli nominal məzənnəsinin cüzi möhkəmlənməsi şəraitində “Monetar Şərait İndeksi” 6 ay ərzində nisbətən artmışdır.

Qrafik 46: Monetar Şərait İndeksi

Mənbə: Azərbaycan Mərkəzi Bankı

Haşiyə 4. Monetar Şərait İndeksi (MŞİ) - pul təklifinin və çoxtərəfli məzənnə indeksinin orta çəkili dəyişimini xarakterizə edən göstəricidir. AMB-də MŞİ-nin hesablanması məqsədilə əlaqədar Ben Bernanke və İlian Mihov-un təklif etdiyi metodologiyaya istinad edilmişdir. VAR modelinə əsasən müəyyən olunmuşdur ki, NEM və M1 pul kütləsi ölkədə monetar şəraiti daha adekvat əks etdirir və buna görə də pul siyasətinin bələdçisi qismində istifadə oluna bilərlər. Onların inflyasiyaya təsir nisbəti 60:40 təşkil edir. İnflyasiyaya NEM-in təsiri 2-4 ay, pul kütləsinin təsiri isə 1-2 ay müddətində statistik əhəmiyyətlidir. Tədqiqat işi nəticəsində aşkar edilmişdir ki, monetar şərait son illər ərzində əsasən kəskin və ya zəif yumşalma ilə xarakterizə olunur.

$$M\dot{S}\dot{I}=60*(Nc-Nb)+40*(M1c-M1b)+100$$

Burada

Nc – cari dövrdə NEM

Nb –baza dövründə NEM

$M1c$ – cari dövrdə M1 pul aqreqatı

$M1b$ – baza dövründə M1 pul aqreqatı

Xüsusi çəkilər pul siyasətinin son hədəfinə təsirdən asılı olaraq tədqiqatlar əsasında müəyyənləşdirilir.

Mərkəzi Bank tərəfindən yumşaq pul siyasətinin davam etdirilməsi şəraitində pul təklifinin bərpaı 2010-cu ilin birinci yarısında iqtisadiyyatda faiz dərəcələrinə azaldıcı təsir göstərmişdir. Belə ki, manatla yeni verilmiş kreditlər üzrə faiz dərəcələri cari ilin altı ayında 2.3 faiz bəndi azalmışdır. Dövr ərzində əmanətlər üzrə faiz dərəcələrinin də azaldılmasının təşviqi siyasəti davam etdirilmişdir. Əmanətlərin Sığortalanması Fondunun Himayəçilik

Şurası Mərkəzi Bankla razılaşdırılmaqla 2010-cu il iyun ayının 1-dən etibarən qorunan əmanətlər üzrə illik faiz dərəcəsinin yuxarı həddini 15%-dən 12%-ə endirmişdir. Bu qərar əmanətlərin faiz dərəcələrinə azaldıcı təsir göstərərək kreditlər üzrə faiz dərəcələrinin də aşağı düşməsinə şərait yaratmışdır.

Beləliklə, dövr ərzində pul təklifinin həcmi iqtisadi artıma adekvat olaraq artmış, Mərkəzi Bankın sterilizasiya və bazar əməliyyatları pul kütləsinə azaldıcı təsir göstərən faktorları tam neytrallaşdırmışdır.

Nəticələr

Beləliklə, Azərbaycan iqtisadiyyatı 2010-cu ilin birinci yarısında da iqtisadi artım dinamikasını qoruyub saxlamış, mövcud makroiqtisadi mühitdə Mərkəzi Bank pul siyasəti qarşısında qoyulan vəzifələrə nail ola bilmişdir. Pul siyasətinin əsas hədəfi olan inflyasiya hesabat dövründə təkrəqəmli səviyyədə olmuş və əsasən xarici bazarlardakı proseslərdən, ticarət partnyoru olan ölkələrdə inflyasiyadan və mövsümi faktorlardan təsirlənmişdir. Dövr ərzində Mərkəzi Bank yumşaq pul siyasətini davam etdirmiş, bu şəraitdə pul təklfi iqtisadi artıma edekvat temple artmışdır.

Tədiyə balansının profisiti şəraitində manatın ABŞ dollarına nəzərən məzənnəsi sabit qalmış, Mərkəzi Bank valyuta bazarında sterilizasiya əməliyyatları həyata keçirərək özünün valyuta ehtiyatlarını daha da artırmışdır. İlin sonuna tədiyə balansında iri həcmli profisit qalacağı proqnozlaşdırılır.

Mərkəzi Bank cari ilin qalan dövründə də ölkənin dayanıqlı iqtisadi inkişaf prioritetlərini əsas götürərək manatın məzənnəsinin sabitliyini və aşağı inflyasiyanın təmin edilməsi, habelə maliyyə sektorunun sabitliyinin və dayanıqlılığının qorunması, iqtisadi artım və məşğulluğun dəstəklənməsi istiqamətində öz fəaliyyətini davam etdirəcəkdir.

İstifadə olunmuş qrafik və cədvəllər

Qrafiklər

Qrafik 1 Dünya iqtisadiyyatının əsas konyuktur göstəriciləri.....	4
Qrafik 2 Qlobal maliyyə bazarlarında aktivlik indekslərinin dinamikası.....	5
Qrafik 3 Qlobal qiymət indekslərin dinamikası.....	6
Qrafik 4 Dünya bazarında neftin qiyməti.....	6
Qrafik 5 Xarici ticarət.....	9
Qrafik 6 Əsas ixrac mallarının miqdar və məbləğ dəyişimi	10
Qrafik 7 Əsas idxal mallarının miqdar və məbləğ dəyişimi	10
Qrafik 8 Ticarət şəraiti indeksi	11
Qrafik 9 Pul baratları.....	12
Qrafik 10 Strateji valyuta ehtiyatlarının kifayətliyi.....	12
Qrafik 11 Əhalinin pul gəlirlərinin istifadəsi	13
Qrafik 12 Orta aylıq əmək haqqı və son istehlakın dəyişimi.....	14
Qrafik 13 Kredit qoyuluşlarının dəyişimi	14
Qrafik 14 Qeyri-ərzaq pərakəndə əmtəə dövriyyəsi və əhaliyə göstərilən pullu xidmətlər	15
Qrafik 15 İnvestisiya qoyuluşları.....	16
Qrafik 16 Qeyri-neft sahələri üzrə investisiyaların dəyişməsi	16
Qrafik 17 İqtisadi artım.....	17
Qrafik 18 İqtisadi artım (ticari və q/ticari).....	18
Qrafik 19 Xam neft və təbii qaz hasilatı	19
Qrafik 20 Yarım ildə qeyri-ticari sahələr üzrə artım	19
Qrafik 21 Orta illik inflyasiya.....	21
Qrafik 22 6 ay ərzində qeyri-ərzaq mallarının qiymətlərinin dəyişimi.....	22
Qrafik 23 6 ay ərzində bəzi ərzaq məhsulları və tütün qiymətlərinin dəyişimi	22
Qrafik 24 6 ayda orta illik inflyasiyada amillərn payı.....	23
Qrafik 25 Baza inflyasiya.....	23
Qrafik 26 SİQİ.....	24
Qrafik 27 Qeyri-neft SİQİ (orta illik).....	24
Qrafik 28 Ayrı-ayrı sahələr üzrə istehsalçı qiymətlərin dəyişimi.....	25

Qrafik 29 KİQİ və onun strukturu, orta illik.....	25
Qrafik 30 2010-cu ilin sonuna inflyasiya gözləntisi.....	26
Qrafik 31 İqtisadiyyat üzrə məşğul əhalinin sayı.....	27
Qrafik 32 AMB-nin valyuta müdaxiləsi.....	28
Qrafik 33 Valyuta bazarı göstəriciləri.....	29
Qrafik 34 Qeyri-neft sektorunun ümumi ticarət dövriyyəsi üzrə NEM və REM.....	30
Qrafik 35 REM-in strukturu.....	31
Qrafik 36 Faiz dəhlizinin parametrləri.....	32
Qrafik 37 AMB-nin notlarının həcmi.....	33
Qrafik 38 Pul bazası və M2-nin dəyişimi.....	34
Qrafik 39 Manatla pul bazasının dinamikası.....	34
Qrafik 40 Mövsümi amillərin pul bazasına təsiri.....	35
Qrafik 41 Pul bazasının dəyişim kanalları.....	36
Qrafik 42 Pul multiplikatorunun dinamikası.....	36
Qrafik 43 Pul aqreqatlarının ilin əvvəlinə nəzərən dəyişimi.....	37
Qrafik 44 M3 pul kütləsinin dəyişim kanalları.....	37
Qrafik 45 Əhalinin əmanətlərinin artım tempi.....	38
Qrafik 46 Monetar Şərait İndeksi.....	39

Cədvəllər

Cədvəl 1 BVF-nun dünya iqtisadiyyatına dair proqnozları	7
Cədvəl 2 2010-cu ilin yanvar-iyun aylarında manatın əsas ticarət partnyoru olan ölkələrin valyutalarına qarşı ikitərəfli nominal və real məzənnə indeksləri	29
Cədvəl 3 Likvidlik saldosu.....	32
Cədvəl 4 Pul aqreqatları.....	38